

Nr 367.

Av herrar **Persson** i Norrköping och **Eriksson** i Grängesberg,
*i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 128, med
förslag till vattenlag m. m.*

Enligt vår principiella uppfattning borde icke längre förvärv och utnyttjande i industriellt syfte av de naturvärden, som ligga i våra vattenfall, vara medgivet det privata kapitalet. Vi anse att det vore berättigat, om lagstiftningen hädanefter endast medgäve, att samhället — stat och kommun — finge utbygga och förmedla dessa värden och sålunda undandraga dem från den privata spekulationen. Av hänsyn till det för närvarande praktiskt genomförbara, vilja vi dock icke motsätta oss, att en ny vattenlag, som bygger på enskild äganderätt, genomföres. Vi anse även att Kungl. Maj:ts proposition nr 128 bör kunna läggas till grund för lagstiftning i ämnet, men måste kräva betydande förändringar på viktiga områden, syftande till att utvidga och stärka samhällets makt över vattenfallen och den frambragta kraftens användning.

Det föreliggande lagförslaget tillerkänner strömfallsägaren befogenhet av utomordentlig räckvidd. Enligt förslaget andemening och enligt departementschefens flerstädes uttalade åsikt lära dessa befogenheter för vattenkraftens utnyttjande dock icke grunda sig på strömfallsägarens rent privat-ekonomiska intresse att bekomma största möjliga avkastning eller vinst av sin egendom, utan av det samhälleliga intresset av att den naturrikedom vattenkraften representerar i största möjliga utsträckning nyttiggöres.

En sådan synpunkt beträffande det föreliggande lagstiftningsproblemet har med särskild styrka framhållits av herrar Daniel Persson och Åke Ingerström i deras vid 1917 års sakkunnigeförslag fogade

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 155 häft. (Nr 367.)

reservation. Reservanternas uttalande i denna del torde vara så oemot-sägligt klargörande, att vi icke kunna underlåta att i huvudsak här nedan återge detsamma. Reservanterna anföra (sid. 483 i betänkandet) bland annat:

»En särskild anledning för statsmakterna att å förevarande område söka tillvarataga de samhällliga intressena ligger onekligen däri, att de företag, varom här är fråga, i allmänhet för sin tillkomst äro i större eller mindre mån hänvisade till statsmakternas medverkan. Företagaren gör anspråk på att till förmån för sig och sitt företag få tillgodonjuta fördelar, som rättsordningen icke i allmänhet tillerkänner den enskilde. Om och i vilken utsträckning en dylik undantagsställning må tilldelas företagaren, bör uppenbarligen vara beroende av det gagn, som företaget kan väntas medföra ur samhällelig synpunkt. Att statsmakterna vid medgivande av ifrågavarande förmåner tillika fästa sådana villkor, som äro ägnade att för framtiden trygga den samhällliga nyttan av företaget, kan icke göras till föremål för befogad anmärkning. Företagaren kan icke med rätta göra anspråk på att erhålla de ifrågavarande förmånerna utan någon som helst begränsning. Det synes tvärtom ligga i sakens natur, att staten såsom de samhällliga intressenas målsman tillser och skaffar sig kontroll över att den väntade samhällsnytta, som utgjorde grunden för medgivandet av förmånerna, också blir verklighet.

Såsom grund för de expropriationsrättigheter, som enligt vattenfallsförslaget medgivas åt ett vattenbyggnadsföretag, har åberopats den ekonomiska nytta, som vinnes genom företaget. De värden, som skapades genom företaget, uppvägde dubbelt eller tre gånger värdet av vad som förlorats, ekonomiskt sett. Enligt vår mening är denna grund knappast tillräcklig. Det kräves icke mycken eftertanke för att finna, till vilka konsekvenser, till vilka oerhörda ingrepp i annans rätt den mera allmänna tillämpningen av en dylik princip skulle leda. Härtill kommer, att den ekonomiska nyttan av ett företag kan stanna å ett fåtal händer, ja, kanske helt och hållet undandragas den stat, som äger de naturliga produktionsförutsättningarna inom sina gränser. Men att statsmakterna för vinnande av ett dylikt ovisst resultat skulle eftergiva något av det rättsskydd, varmed den enskildes egendom enligt vår rättsordning sedan åldriga tider varit omgärdad, bör icke kunna göras på allvar gällande och torde också stå i bestämd strid mot den allmänna rättsuppfattningen i vårt land.

Det är härmed icke sagt, att den ekonomiska nyttan i denna fråga

är utan betydelse, endast att den icke är huvudsaken. Då det gäller att skapa företrädesrättigheter för visst slag av enskild förvärvsverksamhet, måste jämväl fördelningssynpunkten vinna beaktande. Ange- lägenheten härav har knappast framstått mera tydligt än i vår tid, då den enskildes förvärvsbegär för varje dag, som går, tager sig allt hänsynslösare uttryck och synes hota att undantränga den samhörighets- känsla, som tidigare i sin mån bidragit att göra frånvaron av kontroll å de större företagen mindre kännbar. Under dessa förhållanden bör det ej vara ägnat att väcka förvåning, om statsmakterna, samtidigt med att de enskilda företagen i möjligaste mån underlättas, tillika vilja åvägabringa garantier, att den nytta, man på detta sätt vill ernå, verkligen kommer samhället till godo. Givas sådana garantier, då övergår den enskildes ekonomiska nytta till att bliva också en sam- hällsnytta. Härigenom lägges en fast grund för expropriationsrätten, en grund, som väl överensstämmer med äganderättens begrepp och dess betydelse i vår rättsordning.

Mot de förmåner, som sålunda tilläggas byggnadens ägare, hava vi, med hänsyn till den stora betydelse, som ur allmän synpunkt måste tilläggas vattenkraftens tillgodogörande, intet haft att anmärka. Men å andra sidan låter det sig icke förneka, att vattenkraftföretagen från samhällets sida härigenom tillförsäkras förmåner, som i allmänhet icke stå den enskilde till buds, och att dessa förmåner i viss mån medföra inskränkningar i det rättsskydd, som tidigare kommit andra rättsägare till del. Då, såsom nyss framhållits, grunden till dessa inskränkningar är den stora betydelse, som vattenkraftens tillgodogörande väntas med- föra för samhället i dess helhet, ligger också i detta förhållande en uppfordran till statsmakterna att sörja för de samhällliga intressenas tillgodoseende.»

Man frågar sig nu: Är i det föreliggande förslaget på ett till- fredsställande sätt sörjt för de samhällliga intressena? Vi måste för vår del med beklagande konstatera, att så icke har skett.

Det saknas garantier icke blott mot att förslagets huvudsyfte, vattenkraftens skyndsamma och ändamålsenliga utnyttjande, vinnes, utan ock mot missbruk av den oerhörda ekonomiska övermakt för- slaget lagt i strömfallsägarens hand.

Beträffande till en början det allmänna intresset av att vatten- kraften snarast möjligt bliver tillgänglig för samhället har förslaget anförtrott strömfallsägaren att ensam och i sitt eget intresse avgöra, när ett strömfall skall utbyggas. Strömfallsägaren, som äger möjlighet

att i utomordentlig omfattning tvångsvis förvärva eller göra intrång på annans egendom för utnyttjande av den vattenkraft han fått i sin vård, är själv icke underkastad någon tvångsrätt i sådant syfte.

Departementschefen dryftar denna fråga i sitt yttrande till statsrådsprotokollet den 15 februari 1918 och anför därvid sina synpunkter, som vi hänvisa till (nedersta stycket å sidan 279 t. o. m. sidan 281).

Vi kunna för vår del icke dela departementschefens uttalade betänkligheter att på sätt blivit ifrågasatt lösgöra initiativrätten till strömfallens utbyggnad. Så långt ifrån att detta skulle innebära en »högst väsentlig avvikelse» från de grundsatser, varå nu gällande lagstiftning vilar, anse vi att ett stadgande av antytt innehåll tvärtom skulle utgöra ett konsekvent genomförande av nämnda grundsatser och framför allt av de grundsatser, varå föreliggande förslag är byggt. Icke heller kunna vi godtaga departementschefens påstående, att något praktiskt behov av en så långt gående utvidgning av initiativrätten icke skulle föreligga. Det må härtill allenast erinras, hurusom redan vid tillämpligen av nu gällande lag hot icke saknats från vattenfallsägare att underlåta utbyggnad av strömfall, därest vederbörande myndighet i sammanhang med byggnadstillstånd föreskrivit ett för ägaren mer eller mindre behagligt villkor. Vi fästa för vår del avgörande vikt vid att ett stadgande inflyter i lagen av innebörd att om ett utnyttjande av obebyggt strömfall prövas vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, skall regeringen äga befogenhet tillsäga strömfallets ägare att utnyttja detsamma vid äventyr att därest strömfallet icke blivit inom viss tid utbyggt eller ansökan ingivits om dess utbyggnad kronan skall kunna efter expropriation tillgodogöra sig detsamma.

Ett stadgande av detta innehåll torde lämpligast kunna insättas i förslaget 2 kapitel.

Kungl. Maj:ts förslag att överlåta åt domstol att lämna tillstånd till utbyggnad av de större strömfallen och till vattenregleringar måste möta de allra största betänkligheter. Enligt vår uppfattning äro frågor av denna art av så stor samhällelig betydelse, att avgörandet bör vara förbehållet den högsta förvaltande makten i landet. Våra stora naturrikedomar — vattenfallen, skogarna och malmerne — böra förvaltas till hela folkets, både nuvarande och kommande släktleds båtad. Frågor om större vattenfallsutbyggnader böra därför icke prövas endast ur privatekonomisk synpunkt. Långt viktigare än att dessa intressen tillgodoses är att de samhälleliga intressena kunna göra sig gällande. Med domstolsförfarande vid handläggning av dessa ärenden få de privat-

ekonomiska synpunkterna avgörande betydelse. Samhällets intressen komma att omfatta endast sådana spørsmål, som beröra den närmaste bygden. En domstol måste alltid pröva det föreliggande ärendet efter objektiva grunder. Vid domstolsförfarande kan aldrig bli fråga om att avslå en begäran om byggnadslov, såvida rättsfrågan är klar. Ur samhällssynpunkt är måhända i vissa fall en utbyggnad icke önskvärd. Eller också kan en utbyggnad av ett strömfall vara önskvärd men icke på de villkor, som lagen för normala förhållanden föreskriver. I en lag kan icke uppdragas andra rättsregler än sådana, som skola gälla vid avgörande av alla frågor av samma art. De ekonomiska och sociala förhållandena i ett land växla, och den allmänna uppfattningen om vad som bäst befördrar samhällsnyttan undergår förändring från tid till annan. Då det gäller tillvaratagande av landets naturvärden bör därför icke en domstol, som dömer efter lagens döda bokstav, säga det sista ordet, utan då bör i stället den allmänna uppfattningen, representerad av regeringen, vara den avgörande.

I enlighet med denna uppfattning föreslå vi att vid utbyggnad av ett strömfall, varifrån kan utvinnas ett tusen turbinhästkrafter eller mera, vattendomstolen icke må äga att lämna byggnadslov, förrän Konungen därtill lämnat medgivande. Även där vattenfallet är mindre än ett tusen hästkrafter bör Konungen äga möjlighet att om större samhälleliga intressen sådant påkalla förbjuda byggande.

Vid prövning av fråga om utbyggnad av strömfall ävenså vid prövning, varom talas i 4 kap. 13 § — tillåtelse till större vattenregleringar — bör Konungen icke vara bunden av några i lagen givna förbehåll utan äga att avlå eller bevilja ansökan eller att vid lämnande av byggnadslov uppställa de villkor, som i varje särskilt fall kunna vara nödiga. Huruvida den formulering Kungl. Maj:t givit åt 13 § medger Konungen sådan fri prövningsrätt är tvivelaktigt, varför vi föreslå att bestämmelsen om Konungens prövningsrätt gives följande lydelse:

»Äger Konungen pröva, huruvida av hänsyn till allmänt intresse hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande.»

I den norska koncessionslagen äro uppräknade en mångfald av olika samhälleliga, sociala och arbetareskyddssynpunkter, som skola tagas i beaktande vid beviljande av koncession och i tillämpliga delar göras till villkor för koncessionen. Vissa av dessa villkor kunna måhända göras gällande i vårt land genom tillämpning eller utbyggnad av arbetarskyddslagen eller annan social lagstiftning, andra åter äro

av den art att liknande bestämmelser äro väl behöfliga att uppställas som villkor för medgivande till större utbyggnader. Lämnas Konungen den fria prövningsrätt som vi föreslå, kunna liknande eller andra nödiga villkor föreskrivas, utan att de, som i Norge, uppräknas i själva lagen.

Enligt 4 kap. 13 § skall, där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmarén, Storsjön i Jämtland eller Siljan, Konungen pröva, huruvida hinder möter mot företaget. Den synnerligen stora samhällliga och ekonomiska betydelse, som en reglering av dessa sjöar innebär, synes oss böra utgöra ett bestämt hinder mot att sådana företag få göras till föremål för enskilt vinstintresse. Det betydande intrång i strandägarnas rättigheter, som en uppdämning av dessa stora vatten innebär, bör icke tillåtas för enskilt vinstbegär, utan då den ekonomiska utvecklingen kräver en reglering bör den utföras av staten och vinsten av regleringen tillkomma staten och de kommuner, som beröras av regleringen.

Vi framställa yrkande om

att i lagen måtte införas sådant förbehåll att där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av nämnda sjöar Konungen icke må lämna tillstånd till regleringen förr än riksdagens yttrande inhämtats, huruvida icke regleringen bör utföras för kronans räkning.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall ägare av vattenfallsbyggnader, om den vattenkraft som kan utvinnas uppgår till minst 500 turbinhästkrafter, vara pliktiga avstå för tillgodoseende av omkringliggande bygds behov av kraft för användning i hantverk, småindustri, lantbruk eller till uppvärmning intill en tiondedel av den kraftmängd, som kan med det installerade maskineriet bliva uttagen. Det synes oss kunna ifrågasättas, huruvida icke staten därutöver vid alla kraftbyggnader, varom här är fråga, borde kunna tillförsäkras visst kraftbelopp. Det synes oss nämligen vara av synnerlig vikt, att staten äger möjlighet att framdeles kunna ingripa och genom lämnande av kraft till vissa näringsidkare eller viss näringsgren kunna stimulera företagarverksamheten på områden, som eljest i brist på kraft hållas tillbaka. Vi begränsa emellertid vårt yrkande om en sådan utvidgning av paragrafens innehåll att gälla endast i de fall, då Konungen lämnar tillstånd till kraftbyggnad eller till vattenreglering.

I samma paragrafs tredje stycke föreskrives, att avgörande av storleken av den andel av vattenkraften, som byggnadens ägare skall avstå, skall avgöras för tidsperioder om 20 år. Då det i många fall torde vara alldeles omöjligt att för så lång tid framåt med större grad

av sannolikhet kunna bedöma ortens utveckling och behov av kraft, varom nu är fråga, synes oss denna tid böra inskränkas till 10 år.

I 3 § påyrka vi sådan förändring, att ägare av strömfall, som bebyggt enligt av Konungen på grund av äldre lag meddelat tillstånd, skall efter 10 år från lagens ikraftträdande vara underkastad för hela den kraftmängd, som kan utvinnas vid fallet, samma förpliktelse att lämna bygdekraft, som gäller för kraftanläggning, som tillkommit efter lagens ikraftträdande.

Enligt 4 § är icke kraftägare skyldig tillhandahålla sökande av bygdekraft sådan kraft förr än 2 år förflutit från det ansökningen delgivits honom. En så lång tid som 2 år torde i många fall komma att vara till verkligt men för den, som skall erhålla kraft, och då med de små kraftmängder, varom här är fråga, det icke torde möta någon avsevärd olägenhet för kraftägare om tiden förkortas, påyrka vi att nämnda tid sättes till 1 år.

I samma paragraf föreskrives att för kraftens överförande erforderlig ledning skall sökanden, där ej annorlunda överenskommes med ägaren, själv bygga och underhålla. I många fall torde förhållandet bliva att det för kraftförbrukaren vore en väsentlig lättnad, om han finge uttaga kraften från kraftägarens ledning. Ett sådant medgivande torde även i regel icke medföra någon särskilt ökad kostnad för kraftägaren. Lagen synes oss därför böra förplikta ägaren att efter bestämmande av vattendomstol eller Konungen lämna kraften från kraftstation eller från honom tillhörig ledning. De särskilda kostnader, som därigenom kunna åsamkas ägaren, skall förbrukaren givetvis gälda.

Det förelagda lagförslaget innehåller i 4 kap. 5—8 §§ bestämmelser om nyprövning.

Enligt bestämmelserna i 5 § skulle, därest strömfallet blivit bebyggt enligt den nya lagen, Konungen eller den myndighet, åt vilken Konungen uppdragit att i förevarande hänseende bevaka det allmännas rätt, äga påkalla ny prövning angående de villkor, varunder med hänsyn till allmänna intressen byggnaden må bibehållas och nyttjas. Nyprövning skall ske i enlighet med den lagstiftning, som vid varje särskild tidpunkt är gällande i fråga om villkoren för byggande i vatten.

Sådan ny prövning verkställles första gången det sextionde året efter det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats, samt därefter vart sextionde år.

I följande paragraf fastställles bland annat att om vid sådan nyprövning föreskrift lämnats om att byggnaden skall för tillgodoseende av allmänna intressen ändras, eller göres eljest med hänsyn till nämnda

intressen byggnadens bibehållande och nyttjande beroende av villkor, som innebära inskränkning i ägarens rätt eller utvidgning av honom åliggande skyldigheter, vare han, där den värdeminskning, som till följd av de nya villkoren tillskyndas honom tillhörig egendom, jämte kostnaden för föreskrivna ändringsarbeten överstiger en tredjedel av värdet å den vattenkraft i tillgodogjort skick, som kan uttagas vid byggnaden, berättigad att av statsmedel erhålla ersättning för överskjutande belopp.

Dessa bestämmelser tillsammans med vissa bestämmelser om kungädra synas i sin praktiska tillämpning leda till att vattenkraftsanläggningen kan tillfalla kronan efter en tid av ej mindre än 180 år, d. v. s. tre 60-årsperioder.

För vår del kunna vi ej underlåta att giva uttryck för den uppfattningen att en sådan begränsning av möjligheterna för samhället att tillgodose de allmänna intressena är allt för kraftigt tilltagen. Erfarenheten har, särskilt under senare årtionden, givit vid handen, att det för en sund utveckling av samhället utgör en nödvändig förutsättning, att statsmakterna äga befogenhet både att fastställa samt begränsa den maktbefogenhet, varpå den enskilde under åberopande av sin äganderätt gör anspråk. Och ett av de områden, där denna befogenhet framför allt är påkallad, är just i fråga om landets vattenkraft. Mot de skäl som så starkt framhållas för den enskilde strandägarens äganderätt till det rinnande vattnet må dock erinras, att detta vatten är en produkt av de ovanför liggande nederbördsförhållandena och kan sålunda mera än något annat betraktas som en hela folkets egendom. Vattenkraftens nutida höga värde och stora vikt är heller ingen produkt av den enskilde utan en följd av den allmänt samhälleliga ekonomiska och tekniska utvecklingen. Det är ingen god överensstämmelse mellan dessa förhållanden och innehållet uti de påpekade bestämmelserna i ovan berörda paragrafer. I motsvarande bestämmelser i andra länders vattenlagstiftningar givas också statsmakterna långt vidsträcktare möjligheter att reglera dessa förhållanden än vad som här föreliggande lagförslag bjuder. Särskilt i den senaste vattenlagstiftningen i vårt grannland Norge är fastställt överlämnande av vattenfallsanläggning till kronan efter det 50 år förflutit från det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse skall hava fullbordats samt att överlämnandet skall ske utan vederlag. Vi gå i vårt yrkande ej fullt så långt som fastställts i den norska lagen, men på grund dels av vad vi här ovan framhållit och dels på grund av vad som i övrigt kan framhållas yrka vi, att överlämnandet skall ske efter 60 år.

4 kap. 9—12 §§ innefatta bestämmelser om kronans lösningsrätt av bebyggt strömfall vid utgången av det fjortionde året efter det kalenderår, under vilket enligt därom meddelad bestämmelse byggnaden skall hava fullbordats. Lösningsrätt, som ej vid nämnda tidpunkt begagnas, skall sedan stå kronan öppen vid utgången av vart fjortionde år därefter. Lösningsvillkoren äro fastställda i överensstämmelse med vad i lagen om expropriation är eller kan vara fastställt. I den nuvarande expropriationslagen stadgas i vad gäller ersättningen vid expropriation, att löseskilling skall erläggas motsvarande fastighetens *fulla* värde. Ägaren av kraftföretaget kan sålunda vid kronans övertagande av vattenfallet med allt vad därtill hörer anse sig vara garanterad en ersättning ej blott efter anläggningskostnaderna utan därjämte efter de vid tiden för expropriationens företagande rådande allmänna priserna, vilka som bekant kunna vara starkt växlande under olika tidsperioder.

I andra länder har man vid detta slag av inlösningsrätt genomfört andra bestämmelser, som dels vid inlösnings fastställa avdrag av löseskillingen motsvarande den del som redan amorterats på fallet och anläggningskostnaderna samt dels förkorta perioderna för det allmännas rätt till inlösnings efter de fjortio åren till vart tionde år. Den första av dessa bestämmelser står i överensstämmelse med den princip som vi anfört i föregående avdelning av lagförslaget och den senare avser att bereda det allmänna möjlighet att i vad gäller inlösen av vattenverk mera kunna tillgodose de allmänna behov, som på grund av utvecklingen kunna visa sig erforderliga att tillfredsställa vid varje särskilt tillfälle.

Vid den diskussion, som under flera år pågått rörande det innehåll en ny vattenlag borde få, har från flera håll yrkats på införande av årliga koncessionsavgifter. I Kungl. Maj:ts proposition ha sådana avgifter medtagits endast vid regleringar, som medföra en ökad kraftmängd av i medeltal ett tusen turbinhästkrafter. Medgivas bör att beaktansvärda skäl kunna anföras både för och emot införande av sådana avgifter vid vanlig utbyggnad av strömfall. Enligt vårt förmenande bör dock lagen medgiva, att sådana avgifter i vissa fall må kunna påläggas byggnadens ägare. Om ström-fallet är jämförelsevis lätt att utbygga, kommer ägaren av en sådan byggnad icke i en sämre ställning än den, som utbyggt ett strömfall med jämförelsevis större kostnader även om han påläggas vissa årliga avgifter. För en kommun kan under vissa omständigheter en vattenkraftsanläggning medföra minskade i stället för ökade skatteinkomster. Om fallets vatten-

kraft förut tagits i anspråk för drivande av en hytta, en smedja eller annan industriell verksamhet och densamma nedlägges för byggande av kraftstation för kraftöverföring till en annan kommun, kan detta förhållande medföra för kommunen ökade fattigvårdsutgifter, men minskade inkomster. Under sådana omständigheter bör en särskild årlig avgift till kommunen vara fullt berättigad.

I enlighet med denna uppfattning föreslå vi, att vattendomstolen eller Konungen må äga att vid lämnande av byggnadstillstånd föreskriva särskilda avgifter till staten och kommunen. De avgifter som härigenom inflyta till statsverket synes icke böra användas för statens löpande utgifter, utan böra de fonderas för att underlätta statens inlösen av strömfall och vattenkraftsanläggningar.

Den kraftmängd, ett tusen turbinhästkrafter, som föreslagits som minimum av regleringen innan årliga avgifter kunna påläggas, vill synas vara väl stor, varför vi föreslå en kraftmängd av endast femhundra turbinhästkrafter.

Beträffande sådan vattenreglering som omförmäles i 4 kap. 14 § föreslås i propositionen att efter 60 år nyprövning med tillämpning utan inskränkning av då gällande lagstiftning skall äga rum. Någon kommuns lösningsrätt för vattenreglering efter gångna 40 år i likhet med vad som föreslagits för strömfall med byggnader finns däremot icke. Ett kompletterande förbehåll i sådant avseende torde vara påkallat, varför vi framställa yrkande härom.

Enligt det föreliggande förslaget skulle mellaninstansen i vattenmål, vattenöverdomstolen, utgöras av Svea hovrätt, sammansatt på visst sätt, nämligen av ordföranden å en av hovrättens divisioner såsom ordförande, tre andra ledamöter i hovrätten samt en ledamot av kammarkollegiet.

I sitt över förslaget avgivna betänkande har kammarkollegiet, som funnit det välbetänkt att i den föreslagna vattenöverdomstolen bereda plats åt den juridisk administrativa sakkunskapen, ifrågasatt, huruvida icke ytterligare en representant för denna sakkunskap borde få säte i domstolen.

Vid kollegiets betänkande var fogad en av kammarrådet Klockhoff uttalad särskild mening, vari anfördes:

»Då med hänsyn till de särskilda kvalifikationer i fråga om administrativ förfarenhet, som torde böra förefinnas hos vattenöverdomstolens ordförande, det icke alltid med säkerhet kan förutsättas att bland hovrättens ledamöter finnes att tillgå för sådant ordförandeskap lämplig person, ifrågasätter jag, huruvida icke sådan jämkning i

förslagets 11 kap. 16 § bör äga rum, att Kungl. Maj:t må äga möjlighet att till ordförande i domstolen förordna annan person än ledamot i hovrätten.»

Då det i föreliggande förslaget ovan angivna önskemål icke blivit tillmötesgått, anse vi likväl att den av reservanten i kollegiet ifrågasatta jämkningen av 11 kap. 16 § bör äga rum för vinnandet av det av honom angivna syftet.

På grund av vad vi sålunda anfört få vi hemställa, att riksdagen måtte besluta följande ändringar i Kungl. Maj:ts proposition nr 128:

Att i lagen måtte införas en ny paragraf av följande lydelse:

Prövas utnyttjande av obebyggt strömfall vara av synnerlig betydelse för näringslivet eller för orten eller eljest från allmän synpunkt, äger Konungen tillsäga ägaren av strömfallet att utnyttja detsamma; har inom två år efter sådan tillsägelse ej ansökan enligt 11 kap. blivit gjord hos vattendomstolen om tillstånd till strömfallets utbyggande samt, efter det sådant tillstånd utverkats, strömfallet ej blivit utbyggt inom föreskriven tid, vare ägaren pliktig avstå strömfallet till kronan i den ordning lag om expropriation stadgar, så framt kronan hos vattendomstolen sökt tillstånd till sådan utbyggnad.

Om återlösningsrätt för strömfallets ägare stadgas i 9 kap.

4 KAP.

Att i 4 kap. måtte införas en ny paragraf av följande lydelse:

Avser företaget, varom ansökan blivit gjord hos vattendomstolen i den ordning 11 kap. stadgar, anläggning eller ändring av kraftbyggnad, vid vilken vid oreglerat lågvatten kan uttagas minst ett tusen turbinhästkrafter, äger Konungen pröva, huruvida av hänsyn till allmänt intresse hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande, så ock huruvida bestämmelserna i 2 kap. 3 § tredje stycket böra komma till tillämpning och skall förty, innan frågan av vattendomstolen slutligen

avgöres, densamma hemställas Konungens prövning. Lag samma vare beträffande annan anläggning eller ändring av kraftbyggnad, som är av särskild betydelse ur allmän synpunkt, så framt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom vunnits före det målet av domstolen slutligen avgjorts.

1 §.

I lagförslaget påyrkas sådan förändring, att vattenkraftsbyggnads ägare skall vara pliktig avstå, utöver den kraftmängd han enligt Kungl. Maj:ts förslag skall avstå för tillgodoseende av kringliggande bygds behov av kraft, då tillstånd lämnas av Konungen till utförande av vattenkraftsanläggning eller vattenreglering, den ytterligare kraftmängd för samma ändamål eller till staten, som Konungen bestämmer; att avgörande, varom sägs i 1 § 3:e stycket, gäller för en tidrymd av tio år.

3 §.

att 3 § gives sådant innehåll, att, om den vattenkraft, som kan vid oreglerat lågvatten uttagas vid i § omförmäld byggnad, uppgår till minst fem hundra turbinhästkrafter, skall byggnadens ägare vara pliktig att, för tillgodoseende av sådant behov av kraft som omförmäles i § 1, avstå en tiondel av den årliga kraftmängd, som kan med det installerade maskineriet bliva uttagen samt att detta stadgande skall äga tillämpning först sedan 5 år förflutit efter lagens ikraftträdande.

4 §.

att bestämmelserna i 4 § ändras så, att kraftägaren skall vara pliktig tillhandahålla kraften inom ett år efter det ansökningen delgivits honom och att den som erhåller kraft skall äga bekomma densamma efter vattendomstolens, eller då tillstånd till vattenbyggnaden lämnats av Konungen, efter Konungens bestämmande antingen vid kraftstationen eller från kraftledning, som äges av den som lämnar kraften.

5—8 §§.

att i lagen, i stället för nyprövning, införes förpliktelse för ägare av vattenkraftsanläggning att, efter 60 år förflutit från det kalenderår, under vilket byggnaden enligt därom meddelad bestämmelse, skall hava fullbordats, till kronan med full äganderätt och utan vederlag överlämna strömfallet med vattenverksbyggnader, kraftstation med installerat maskineri samt bostäder och andra byggnader och, där kraftstationen är uppförd å strömfallsägaren tillhörig mark, nödigt utmål för densamma jämte den mark, varpå bostäder och byggnader äro uppförda;

att samma förpliktelser skola gälla till hela strömfallet med byggnader och icke endast till den tredjedel som anses motsvara kungsådran, även för sådana byggnader i strömfall som omförmäles i 8 §.

9—12 §§.

att kronans lösningsrätt vidgas så, att kronan i enlighet med vad som stadgas i 9 § beträffande lösningsrätt för strömfall, som blivit bebyggt jämlikt denna lag, även kan tillösa sig i samma omfattning och på samma villkor strömfall med byggnader, som redan tagits i anspråk, när lagen träder i kraft, sedan 40 år förflutit från lagens ikraftträdande;

att villkoren för kronans lösningsrätt ändras så, att kronan äger tillösa sig utom vad i 9 § är nämnt, även bostäder och andra byggnader samt den mark, varpå byggnaderna äro uppförda;

att lösningssumman skall motsvara värdet av strömfallet med utmål och mark för bostäder och andra byggnader före utbyggnaden samt den verkliga anläggningskostnaden för vattenverks- och andra byggnader, med avdrag för amortering i förhållande till den gångna tiden. Installerat maskineri och andra tillbehör inlösas för deras tekniska värde efter värdering;

att därest kronan icke begagnar sig av sin lösningsrätt vid utgången av fyrtionde året, det skall

stå kronan öppet att vid utgången av vart tionde år därefter göra sin lösningsrätt gällande.

13 §.

att 13 § måtte få följande ändrade lydelse:

Där fråga är om reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan, äger Konungen pröva, huruvida av hänsyn till allmänt intresse hinder möter mot företaget eller särskilda villkor böra föreskrivas för dess utförande, så ock huruvida bestämmelserna i 2 kap. 3 § tredje stycket böra komma till tillämpning; och skall förty, innan frågan om vattendomstolen slutligen avgöres, densamma hemställas Konungens prövning. Lag samna vare beträffande annan vattenreglering, som är av synnerlig omfattning eller eljest av särskild betydelse ur allmän synpunkt, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom lämnas vattendomstolen före det målet av domstolen slutligen avgjorts.

14 §.

att i 14 § omförmälda ett tusen turbinhästkrafter minskas till fem hundra turbinhästkrafter;

att i lagen införes stadgande om att ägare av strömfallet, som erhållit tillstånd att utbygga fallet, må åläggas att betala en årlig avgift till staten av lägst 10 öre och högst 2 kronor per turbinhästkraft samt till den eller de kommuner vattendomstolen eller Konungen bestämmer likaledes en avgift av lägst 10 öre och högst 2 kronor per turbinhästkraft. I särskilda fall må Konungen i samband med lämnande av tillstånd att utbygga vattenfall bestämma högre avgifter;

att i lagen införes som villkor för sådan vattenreglering, som avses i 14 § med den ändrade lydelse vi föreslagit för nämnda paragraf, att åt staten inrymmes rätt att på de villkor, som stadgas för inlösen av strömfallet med byggnader, efter fyrtio år

inlösa vattenreglering med regleringsdammar och andra byggnader eller anordningar;

att i lagen måtte införas sådant förbehåll att där fråga är om reglering av vattnots avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmaren, Storsjön i Jämtland eller Siljan Konungen icke må lämna tillstånd till regleringen, förrän riksdagens yttrande inhämtats, huruvida icke regleringen bör utföras för kronans räkning.

11 KAP.

16 §.

Vid utövändet av sin verksamhet som vattenöverdomstol skall Svea hovrätt bestå av en av Konungen för viss tid utsedd ordförande, tre ledamöter i hovrätten samt en ledamot i kammarkollegiet.

Är fråga allenast — — — — —

— — — — — av andra mål än vattenmål.

Har ledamot i vattenöverdomstol — — — — —

— — — — — inför Svea hovrätt.

Angående jäv — — — — —

— — — — — ledamot i vattendomstol.

Hemställes vördsamt till särskilda utskottet att föreslå den formulering av lagtexten, vartill motionen kan föranleda. Som bilagor närslutes den del av den norska lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom, som berör vattenrätten, samt lov om vassdragsreguleringar.

Stockholm den 10 april 1918.

Sven Persson.

Bernh. Eriksson.

Norska vattenlagarna i översättning.

(Bilaga till motion nr 367 i Andra kammaren.)

Lag om förvärv av vattenfall, bergverk och annan fast egendom, daterad den 14 december 1917.

Kapitel I.

Om vattenfall.

§ 1.

Utan tillåtelse av Konungen (koncession) kunna inga andra än staten och norska kommunen med full rättsverkan förvärva ägande- eller nyttjanderätt till vattenfall (fall eller fors):

1. När dessa antagas kunna vid reglering utnyttjas till mera än 1,000 naturhästkrafter ensamt för sig eller i förbindelse med andra vattenfall, som förvärvaren äger eller brukar och som lämpligen kunna utbyggas i sammanhang därmed;
2. när de tillsammans med andra vattenfall, som förvärvaren och eventuellt dennes familj äger eller brukar här i riket, beräknas kunna vid reglering och med utökning av allaredan i anspråk tagen kraft utnyttjas till mera än 5,000 naturhästkrafter. Till familj räknas här endast förvärvarens maka och barn under 21 år samt, där förvärvaren själv är under 21 år, jämväl hans föräldrar och hans syskon under 21 år.

Dock är koncession icke nödvändig för norska medborgares förvärv genom arv, äktenskap eller bördslösen eller genom överlåtelse, där förvärvaren är närmare bördberättigad än överlåtaren eller är dennes make eller besläktad eller i svågerlag med överlåtaren i upp- eller nedstigande led eller i första eller andra sidolinjen.

Efter ansökning av kommunalstyrelsen (»kommunestyret») kan Konungen nedsätta den under 1 nämnda gräns intill 500 naturhästkrafter för inom vederbörande kommun beläget vattenfall.

Huruvida vattenfallet ensamt eller tillsammans med andra äger ovan angiven kraftmyckenhet, avgöres i fall av tvist genom uppskattning, såvida icke förvärvaren medgiver, att detta må avgöras av vederbörande regeringsdepartement efter förslag av den i § 25 nämnda vattenkommissionen (»vasdragskommission»).

§ 2.

Norska medborgare samt aktiebolag och andra bolag med begränsad ansvarighet, vilka hava helt och hållet norsk styrelse med säte i Norge samt helt och hållet norskt grundkapital, kunna, när sådant ej strider mot allmänna intressen, av Konungen erhålla koncession å förvärv av äganderätt till vattenfall på de närmare villkor, som Konungen fastställer.

Lag samma vare beträffande korporationer och stiftelser, vilka hava helt och hållet norsk styrelse med säte i Norge, och vilka tjäna allmännyttiga ändamål.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 155 a häft. (Bil. till nr 367.) 1

Där förvärvet avser vattenfall, som beräknas vid reglering kunna utnyttjas till mera än 10,000 naturhästkrafter, eller där mera betydande intressen stå i strid med varandra, må koncession icke meddelas, förrän saken förelagts stortinget.

Vid meddelande av koncession och fastställande av villkor skola följande grunder tillämpas:

1. Koncessionen meddelas visst bolag, korporation, stiftelse eller person. Söker bolag koncession, kunna villkor bestämmas, åsyftande att förhindra, det majoritetet av bolagets lotter eller aktier kommer att tillhöra någon, som äger, brukar eller tager i anspråk kraft från vattenfall här i riket. Aktier eller lotter i bolag, som erhåller koncession, skola vara ställda till viss person (»lyde på navn»), och kunna icke ägas av eller pantsättas till andra än staten, norska medborgare, Norges bank eller, under förutsättning av vederbörande regeringsdepartementets godkännande, andra norska banker eller bolag. Genom arv kunna dock jämväl utlänningar förvärva dylika aktier eller lotter; men bestämmelserna i §§ 31 och 32 erhålla i sådant fall motsvarande tillämpning å aktierna eller lotterna. Lag samma vare, där en aktie- eller lottägare förlorar sin norska medborgarrätt. Inskränkningarna i rätten att förvärva aktierna eller lottbrevet skola å desamma angivas på norska, engelska, franska och tyska. Bolaget skall föra bok över bolagsmännens namn, yrke, boningsort och medborgarrätt ävensom underkasta sig de föreskrifter, som finnas nödvändiga för kontroll därå, att grundkapitalet förbliver helt och hållet norskt. I regel bör ock såsom villkor uppställas, att bolagets grundkapital, när utbyggandet är färdigt, skall uppgå till minst en tredjedel av omkostnaderna för förvärvet, utbyggnaden samt uppförandet av kraftstation och distributionsanläggning ävensom för de fabriker, bolaget må komma att uppföra till utnyttjande av kraften.
2. Koncessionen medför rätt att i enlighet med koncessionsvillkoren och den vid varje tillfälle för dylik drift gällande lagstiftning utnyttja vattenfallet såsom kraftkälla. Föreskrift kan meddelas, att kraften icke må användas för vissa slags industri. Jämväl kan föreskrift meddelas, att kraften helt eller delvis skall användas för ett särskilt eller särskilda slag av industri, dock må Konungen härifrån medgiva undantag.
3. Utbyggnad av vattenfallet skall, där så ske kan, påbörjas inom en tid av högst två år. Vattenbyggnadsarbetet skall fullbordas och utnyttjandet av anläggningen påbörjas inom ytterligare hög t fem år. Driften må icke konstant inställas så lång tid som tre år eller konstant inskränkas till mindre än en tredjedel av den förut inställda, för regelmässig drift beräknade maskinenergin, häri dock icke inberäknat vad som levererats till stat eller kommun enligt 12 punkten. Dylik inställelse eller inskränkning må icke inom loppet av tio år äga rum så lång tid som fem år. Vid tidsberäkningen medräknas icke den tid, som på grund av utomordentliga händelser (vis major), strejk eller lockout icke kunnat utnyttjas. När omständigheterna så påfordra, kan medgivande lämnas, att vattenfallet utbygges så småningom inom bestämda tidsgränser eller att det blott delvis utbygges. Konungen kan medgiva undantag (»dispensere») från de jämlikt denna punkt fastställda föreskrifter.
4. Vid utbyggandet av vattenfallet och driften av kraftanläggningen samt vid de företag, som tillhöra koncessionshavaren och förses med kraft från anläggningen, skola, så vitt möjligt är, användas arbetare och tjänstemän (»funktio-

närer») med norsk infödings- eller medborgarrätt. Dock må, där icke sådant strider mot allmänna intressen, jämväl främmande arbetare användas, då dessa senaste året här i riket ägt fast boningsort. Närmare föreskrifter om tillämpningen av denna bestämmelse intagas i koncessionen.

5. Arbetare må icke åläggas att istället för pengar mottaga varor såsom ersättning för arbete eller åläggas förpliktelse beträffande inköp av varor (med undantag för sprängämnen, verktyg och annan arbetsmateriel). Ersättning för verktyg och andra arbetsredskap, som utlämnas till användning av arbetarna, kan krävas, blott när de bortkastas eller förstöras och i sådant fall endast med deras verkliga värde, beräknat efter kostnaden för koncessionshavaren med skäligen avdrag för slitning vid användningen. Där koncessionshavaren håller handelsbod för sina arbetare, skall nettoöverskottet, sedan de årliga räkenskaperna granskats, användas till ett för arbetarna allmännyttigt ändamål. Användningen bestämmes efter samråd med ett av arbetarna utsett utskott, som i händelse av tvist äger påyrka, att saken hänskjutes till avgörande av vederbörande regeringsdepartement. Koncessionshavaren bör åläggas att ställa sig till efterrättelse de bestämmelser, vederbörande regeringsdepartement meddelar till motverkande av dryckenskap och smyghandel med rusgivande drycker bland den befolkning, som tillhör anläggningen, och de företag, vilka tillhöra koncessionshavaren och förses med kraft från anläggningen. Vidare må koncessionshavaren åläggas att ansvara för att hans uppdragstagare (»kontraktörer») uppfylla sina förpliktelser gent emot arbetarna vid anläggningen.
6. Där det må antagas, att koncessionen kommer att föranleda en större samling av arbetare i och för anläggningen, bör koncessionshavaren åläggas att vid arbetets påbörjande sörja för tillfällig församlingslokal för arbetarna och den övriga till anläggningen hörande befolkningen. Koncessionshavaren bör ock åläggas att ställa ett skäligen belopp till disposition för allmänbildande verksamhet bland arbetarna och till prästerlig tjänstgöring efter närmare föreskrift av kyrkodepartementet. Vidare bör koncessionshavaren, efter närmare föreskrift av medicinalstyrelsen, åläggas att till arbetarna anskaffa vid varje tillfälle nödvändig läkarhjälp av läkare med fast boningsort och att hålla ett för ändamålet lämpligt sjukhus med isoleringslokal och tidsenlig utrustning. Likaså kan koncessionshavaren åläggas att ersätta det allmänna kostnaderna för en förstärkt polisuppsikt.
7. Där omständigheterna göra sådant behöfligt eller önskligt, må koncessionshavaren åläggas att, på skäligen villkor och utan beräkning av vinst, åt arbetarna och tjänstemännen anskaffa sunda och tillräckliga bostäder och tomter till byggande av egna hem med vägar, vatten, kloak och elektrisk belysning samt tomt till församlingslokal med läsrum m. m., till lokal för kooperativ eller annan handelsverksamhet o. d. — allt efter närmare föreskrift av vederbörande regeringsdepartement.

Koncessionshavaren äger icke utan vederbörande regeringsdepartements samtycke i anledning av arbetstvister uppsäga arbetarna från våningar eller hus hyrda hos honom. Tvist, huruvida uppsägning härrör av arbetstvist, avgöres med bindande verkan av departementet.

I händelse av försäljning av hus eller tomter skall koncessionshavaren sörja för att i köpebrevet (»hjemmelsbrevet») intages bestämmelse därom, att

framdeles icke må åläggas högre hyresavgift, än att den täcker räntan å nedlagt kapital, utgift för underhåll, skatter och andra avgifter samt tillsyn och skälig amortering. Motsvarande bestämmelser skola gälla där städja eller tomtlega användes i stället för försäljning. I händelse av tvist om legans storlek bestämmes denna av huslegonämnden, där sådan finnes, men eljest av amtmannen.

Då koncessionen beräknas medföra ett stadsmässigt bebyggande eller en större samling av människor, må koncessionshavaren åläggas att bekosta uppgörande av förslag till stadsplan (»reguleringsplan») och genom ortsmyndigheterna insända denna till vederbörande regeringsdepartement. Vid fastställelse av planen kan departementet kräva, att koncessionshavaren utan vederlag avstår mark till allmänna vägar och gator — både i och utanför det planerade området — samt tomter (»grund») till uppförande av byggnader för skolor, kyrka, post och telegraf, tullhus, domstolslokal och fängelse.

Ävenledes må efter Konungens närmare bestämmande koncessionshavaren kunna åläggas att till vederbörande kommun till inköpspris jämte tillägg av räntor och övriga utgifter avstå koncessionshavaren tillhörig obebyggd mark, som han icke har eller beräknas få användning för till sitt företag och som anses lämplig till bebyggande eller andra kommunala ändamål, dock med undantag för den mark, varom förmåles i föregående stycke. Uppnås icke enighet om löseskillingen, skall denna bestämmas genom uppskattning på grundval av ovan angivna bestämmelser.

Kommunen må icke utan medgivande av Konungen försälja någon del av sålunda förvärvad mark.

8. Koncessionshavaren bör åläggas att helt eller delvis ersätta utgifterna för underhåll och iståndsättande av allmänna vägar, broar och kajer, där utgifterna härför kunna antagas bliva avsevärt ökade genom anläggningsarbete samt genom transporter till och från de företag, som tillhöra koncessionshavaren och förses med kraft från anläggningen. Vägar, broar och kajer, som koncessionshavaren anlägger, må fritt nyttjas av allmänheten, så vitt departementet finner, att så kan ske utan avsevärd olägenhet för anläggningen och de företag, som erhålla kraft från denna.
9. Koncessionshavaren skall i regel åläggas skyldighet att för kraftanläggningen och de densamma tillhörande företag, som förses med kraft från anläggningen, avsätta en fond till säkerhet för vederbörande fattigvårdskommun i överensstämmelse med de bestämmelser, som i lag om fattigvården av den 19 maj 1900 kap. 4 meddelats i fråga om bergverk.

Likaså må koncessionshavaren åläggas att avsätta en fond såsom garanti för vederbörande kommuns (eller kommuners) utgifter för understöd av de med utbyggnadsarbetet och uppförande av kraftstation sysselsatta arbetare och dessas familjer. Fonden förvaltas av det allmänna. Den del av denna fond, som icke tages i anspråk för täckande av kommunens utgifter till understöd av arbetare vid nämnda anläggning, överföres till en för hela landet eller vissa delar av landet gemensam fond, som företrädesvis skall tjäna till garanti för kommunerna, men som också skall kunna användas för andra ändamål till arbetarnas bästa, allt efter de närmare bestämmelser, som Konungen meddelar.

På samma sätt skall förfaras med den först nämnda fonden, därest den senare blir lagstadgad.

10. Användes vattenkraften till frambringande av elektrisk energi, må koncessionshavaren icke utan vederbörande regeringsdepartements samtycke ingå på någon överenskommelse till konstlad förhöjning av priserna här i riket på energi eller på de produkter som frambringas genom energien. Ej heller må elektrisk energi levereras till utlandet utan Konungens medgivande.
11. Såsom regel bör i koncessionen bestämmas, att, såvida vattenkraften av koncessionshavaren användes till frambringande av produkter, som äro av betydelse för lantbruket, en viss del av produktionen skall till nedsatta priser levereras till det norska lantbruket. Likaså må föreskrivas, att, där kraften användes för frambringande av produkter, som äro av väsentlig betydelse för annan norsk näring eller för inländsk förbrukning, tillgång skall beredas inhemska näringsidkare och förbrukare att köpa viss del av produktionen till ett av departementet för varje tillfälle fastställt pris, avsett att täcka produktionskostnaderna jämte tillägg av skälig vinst. Jämväl må i koncessionen intagas bestämmelser, åsyftande att produkter, som kunna användas som råmaterial eller halvfabrikat till vidare utnyttjande genom inhemskt arbete, i största möjliga utsträckning bearbetas här i riket. Vederbörande departement må vid varje särskilt tillfälle meddela närmare föreskrifter angående tillämpningen av de bestämmelser, som meddelats jämlikt denna punkt.
12. I koncessionen skall föreskrivas skyldighet för koncessionshavaren att leverera intill 10 procent av den i medeltal beräknade kraftmyckenhet, som vattenfallet efter den verkställda utbyggnaden kan frambringa med den vattentillgång, som årligen kan påräknas, till den kommun, där kraftanläggningen är belägen, eller andra kommuner, däribland även amtskommuner,¹⁾ och skall fördelningen bestämmas av vederbörande regeringsdepartement. Kommunerna kunna, på det sätt de finna lämpligt, tillgodogöra sig den kraft, som sålunda levereras till dem. Staten kan ock förbehållas rätt att erhålla intill 5 procent av kraften. Staten kan helt eller delvis överlåta sin andel till kommuner. I särskilda fall må högre gränser fastställas för leverans av kraft såväl till kommuner som till staten. Är vattenfall helt och hållet utbyggt och leverans av kraft förbundet med oproportionerliga olägenheter, må i koncessionen bestämmas lägre gränser eller fullständigt fritagande ske.

Kraften levereras i den form, departementet bestämmer. Där densamma utkräves i annan form än vari den frambringas, är koncessionshavaren skyldig att på departementets begäran så uppföra sin anläggning, att kraftens transformering och leverans icke för mottagaren onödigt fördyras. Sådan begäran må framställas inom 6 månader efter koncessionens datum. Elektrisk kraft uttages enligt departementets bestämmande i kraftstationen eller från fjärrledning eller från ledningsnätet, antingen ledningarna tillhöra koncessionshavaren eller andra. Försorsakar kraftens uttagning ur ledningarna ökade utgifter, gäldas dessa av den, som uttager kraften, vare sig detta är staten eller en kommun. Avbrytande eller inskränkning av leveransen, som icke beror på vis major, strejk eller lockout, må icke äga rum utan departementets

¹⁾ (= länskommuner.)

samtycke. Kraften levereras efter ett maximalpris, beräknat att täcka produktionskostnaderna — inberäknat 6 procent ränta å anläggningsskapitalet — jämte tillägg av 20 procent. Där priserna beräknade på detta sätt bliva oproportionerligt höga, emedan blott en mindre del av den kraft, vattenfallet kan giva, tages i anspråk, kan krav i stället framställas, att kraften levereras efter ett maximalpris, som svarar emot gängse pris vid abonnemang av kraft i distriktet. Maximalpriset fastställs genom överenskommelse mellan vederbörande departement och koncessionshavaren eller, i brist på överenskommelse, genom uppskattning. Förbehåll kan ske därom, att fastställelsen vid bestämda tider revideras. Där koncessionshavaren levererar kraft och kraften till kommun eller stat kan uttagas från kraftledning till någon av leveranstagarna, äger kommunen eller staten i varje fall kräva, att kraften levereras till samma pris och på samma villkor som till andra mottagare av liknande kraftmyckenheter under enahanda förhållanden.

Koncessionen bör innehålla närmare bestämmelser om den underrättelse, koncessionshavaren äger påfordra, innan kraften uttages. Förbehålles leverans av mera kraft än 15 procent, bör viss tid fastställas, inom vilken leverans av överskjutande kraftmyckenhet må påfordras, så att leverans senare endast kan krävas i den mån som kraft blir disponibel.

Närmare bestämmelser om kraftleverans meddelas av departementet.

13. Koncessionshavare skall åläggas att till staten betala en årlig avgift, ej under 10 öre och i regel icke över 3 kronor per naturhästkraft, beräknad efter den genomsnittliga kraftmyckenhet, som vattenfallet efter den verkställda utbyggnaden kan frambringa med den vattentillgång, som årligen kan påräknas, samt en årlig avgift till de amts-, härads- och stadskommuner, som Konungen bestämmer, icke under 10 öre och i regel icke över 4 kronor per naturhästkraft, beräknad på samma sätt. I särskilda fall kunna avgifterna sättas högre. Äro årliga regleringsavgifter åsatta vattenfallet, skola de frändragas de avgifter, som åsättas jämlikt denna punkt, i vad angår den del av kraftmyckenheten, för vilken regleringsavgifter erläggas.

Närmare bestämmelser om betalning av avgiften och om kontroll över vattenförbrukningen skola, så vitt de icke äro fastställda av Konungen, med bindande verkan för varje särskilt tillfälle fastställas av vederbörande regeringsdepartement efter förslag av vattenkommissionen (»vasdragskommissionen»).

Avgiften som löper med 6 procents ränta efter förfallotiden, äger samma förmånsrätt som skatter å fast egendom och kan indrivnas på samma sätt som dessa.

I särskilda fall kan Konungen eller stortinget, där koncessionen förelagts detta, för viss tid nedsätta eller eftergiva avgiften.

Avgiften till amts-, härads- och stadskommunerna fördelas mellan dessa inbördes efter Konungens bestämmande för 10 år isänder. Avgiften avsättes särskilt för varje kommun till en fond, som användes enligt amtstingets eller kommunalstyrelsens bestämmande.

14. Har vattenfallet eller det för dettas utnyttjande nödvändiga utmål (»grundstykker») eller nyttigheter (»rettigheter») av koncessionshavaren eller någon av dennes närmaste föregångare förvärvats för ett pris, som må antagas hava stått i uppenbart missförhållande till värdet, kunna förbehåll göras, åsyftande

att bereda tidigare ägare eller rättighetsinnehavare tillägg till köpesumman en gång för alla eller såsom årlig avgift eller gottgörelse i annan form.

15. Utförandet av anläggningen liksom sedermera dess underhåll och drift skall underkastas offentlig uppsikt, och utgifterna härför ersättas av koncessionshavaren.
16. Koncessionshavaren skall åläggas att underkasta sig de bestämmelser, som vid varje tillfälle kunna meddelas av vederbörande regeringsdepartement för kontroll över de uppställda villkorens efterlevnad. Departementet kan för utövning av denna kontroll tillsätta en kontrollör, som i enlighet med en av departementet utfärdad instruktion skall äga rätt till de kontrollmedel, som befinnas erforderliga. Koncessionshavaren kan begära departementets avgörande i fråga om det berättigade i kontrollörens fordringar. Kontrollören är skyldig att gent emot obehöriga iakttaga tystnad i fråga om det som kommer till hans vetskap. Den honom tillkommande gottgörelse bestämmes av departementet, och skall koncessionshavaren ersätta det allmänna kostnaden härför. Tillsättes en gemensam kontrollör för flera anläggningar eller för vissa delar av landet, kan den enskilda anläggningen åläggas att betala viss avgift till täckande av utgifterna för kontrollen.
17. Koncessionen meddelas för en bestämd tidsperiod av högst 50 år eller med stortingets samtycke högst 60 år, räknat från koncessionens meddelande. Vid koncessionstidens utgång erhåller staten med full äganderätt och utan vederlag vattenfallet jämte alla de anordningar, varigenom vattnets lopp och läge förändras, såsom dammanläggningar, kanaler, tunnlrar, bassänger, rörledningar m. m., de för utbyggnaden och kraftanläggningen förvärvade utmål och rättigheter, kraftstationerna med tillhörande maskineri och andra tillhörigheter samt arbetarebostäder och andra byggnader, som tillhöra kraftanläggningen. Det som icke tillfaller staten, äger densamma inlösa till dess värde efter uppskattning på egen bekostnad eller ock påfordra dess avlägsnande inom viss av departementet utsatt tid.
18. Där koncession meddelas för 40 år eller mindre, kan koncessionshavaren medgivas rätt att taga i anspråk kraft från anläggningen för en bestämd tid, som, tillsammans med koncessionstiden, icke må överstiga det i lag bestämda maximum för denna. Avgiften fastställs efter det för dispositionstiden sedvanliga pris på kraft från liknande anläggning. Därest enighet icke uppnås, bestämmes avgiften genom uppskattning av sakkunniga uppskattningsmän.
19. Där icke kortare tid fastställs i koncessionen, skall staten under det 35:e året efter koncessionens meddelande äga inlösa hela anläggningen i den utsträckning, vari densamma enligt punkt 17 tillfaller staten vid koncessionstidens utgång. Med samtycke av stortinget kan tiden utsträckas till det 40:e året. Använder staten sig icke härav, äger den under det tionde året därefter samma rätt och så vidare vart tionde år. Bestämmelsen om inlösen skall delgivas koncessionshavaren minst fem år i förväg. Inlösningssumman skall bestämmas sålunda, att vattenfallet med tillhörande utmål och rättigheter samt vattenbyggnadsarbeten och hus ersättas med de belopp, som de bevisligen kostat koncessionshavaren, dock med avdrag för amortering i proportion till den förflutna delen av koncessionstiden, under det rörledningar, maskiner och andra tillhörigheter inlösas efter deras tekniska värde efter upp-

- skattning på statens bekostnad. I koncessionen bestämmes, huruvida och i vilken utsträckning staten vid sådan inlösning är skyldig att övertaga de anläggningarna berörande kontrakt om leverans av kraft.
20. Konungen kan, i fråga om vattenfall som antages vid reglering icke kunna utnyttjas till mera än 1,000 naturhästkrafter, medgiva befrielse från förestående villkor, när koncessionshavaren använder vattenfallet för eget behov till ljus, värme, jordbruk (»gaardsdrift»), hantverk eller småindustri eller till att på billiga villkor förse andra med kraft för samma ändamål.
 21. Koncessionen bör meddelas, endast för så vitt äldre panträttigheter, servituter av väsentlig betydelse, nyttjanderätter och dylika gravationer (»heftelser») upphävas eller åtnjuta sämre förmånsrätt än de i koncessionen pålagda förpliktelserna, därvid inberäknade jämväl de böter, som kunna bli ålagda enligt § 26. Den omständigheten, att vid avhändelse av vattenfall förbehåll gjorts även utöver koncessionstiden om rätt för avhändarens egendom till kraft från den anläggning, varigenom vattenfallet utnyttjas, till husets och gårdens behov ävensom sådant hantverk och sådan småindustri, som vanligen kan drivas i förbindelse med jordbruket, skall dock icke förhindra meddelande av koncession.
 22. För vidare överlåtelse av vattenfallet kräves koncession, även om den nye förvärvaren är norsk kommun. Förvärvaren är i varje fall skyldig underkasta sig de i den ursprungliga koncessionen fastställda villkor. Vid koncessionen kunna dessutom knytas de villkor, varom förmåles i punkt 1.
 23. I koncessionen må upptagas de ytterligare villkor, som i det särskilda fallet må finnas påkallade av allmänna intressen eller för tillvaratagande av berättigade enskilda intressen.

Koncessionen jämte de med densamma förbundna villkor skall kungöras å tinget (»tinglyses») för koncessionshavarens räkning. Alla senare kungjorda (»tinglyste») rättigheter till de i punkt 17 berörda egendomar och föremål bortfalla, när dessa enligt koncessionen övergå till staten elles inlöses av denna. När vattenfallet övergår till staten, skall meddelande härom av vederbörande departement översändas till domstolssekreteraren (»retsskriveren») för kungörelse. Den som lämnar eller lämnat lån mot pant i vattenfall kan, när förutsättningarna för förvärv enligt denna lag i övrigt äro för handen, på förhand erhålla koncession enligt denna paragraf till förvärv av vattenfallet genom köp på tvångsauktion, så framt han, när denna hålles, fortfarande är panthavare. Koncessionstiden räknas från koncessionens meddelande, under det övriga villkor träda i kraft, när förvärvet äger rum. Har vattenfallets ägare, innan panthavaren erhållit koncession, förvärvat det jämlikt tidsbegränsad koncession, skall koncessionen meddelas panthavaren för den återstående delen av ägarens koncessionstid.

§ 3.

Norsk medborgare, som förvärvat egendom, på vars område finnes vattenfall, som han enligt § 1 icke kan förvärva utan koncession, kan få koncession på vattenfallet, utan att huvudbestämmelserna (»grundreglerne») i § 2 komma till användning, för så vitt det må antagas, att förvärvet icke sker för att utnyttja eller sälja vattenkraften.

Koncessionen medför i så fall rätt att utnyttja vattenfallet som kraftkälla för eget behov till ljus, värme, jordbruk, hantverk och småindustri. I särskilda fall

kan Konungen också meddela vattenfallsägaren tillåtelse att förse sina grannar med kraft för liknande ändamål.

För utbyggnad av vattenfallet i vidare omfång skola de närmare villkoren fastställas enligt bestämmelserna i den vid varje tillfälle gällande lag om förvärv av vattenfall. Påbörjas sådan utbyggnad, utan att villkoren blivit bestämda, erhålla bestämmelserna i §§ 31 och 32 motsvarande tillämpning.

Var och en, som förvärvar egendom, på vars mark finnes vattenfall, som blott är tillräckligt för egendomens eget behov i ovannämnda avseenden, kan erhålla koncession på vattenfallet utan iakttagande av bestämmelserna i § 2, när blott bestämmelsen i § 1 första stycket, punkt 2 hindrar förvärv utan koncession.

§ 4.

Främmande medborgare samt aktiebolag och andra bolag med begränsad ansvarighet, korporationer och stiftelser, som icke inbegripas under § 2, men vilkas styrelse har sitt säte i Norge och till större delen består av norska medborgare, kunna i särskilda fall erhålla koncession att förvärva sådan äganderätt, varom förmäles i § 1, på de närmare villkor, Konungen fastställer.

Där förvärvet gäller vattenfall, som antages vid reglering kunna utnyttjas till mer än 5,000 naturhästkrafter, eller där betydande intressen stå emot varandra, bör koncession icke meddelas, förrän saken förelagts stortinget.

Vid meddelande av koncession och fastställelse av villkor följas de bestämmelser, som § 2 uppställer, så vitt anledning härtill föreligger. Såsom villkor kan också uppställas, att tillfälle beredes norskt kapital att delta i företaget.

§ 5.

Koncession å nyttjanderätt till vattenfall, som tillhör en norsk kommun, kan, när icke allmänna intressen stå i strid härmed, meddelas norska medborgare samt korporationer, stiftelser, aktiebolag och andra bolag med begränsad ansvarighet, vilka hava helt och hållet norsk styrelse med säte i Norge.

Därest fråga är om vattenfall, som beräknas vid reglering kunna utnyttjas till mera än 10,000 naturhästkrafter eller där betydande intressen stå emot varandra, bör koncession icke meddelas, förrän saken har förelagts stortinget.

Vid fastställelse av villkoren erhålla bestämmelserna i § 2 punkterna 1—12, 15 och 23 motsvarande tillämpning, såvitt anledning härtill föreligger. Dessutom iakttagas följande regler:

1. Koncessionen meddelas för viss tidsperiod högst 50 år eller med stortingets samtycke högst 60 år.
2. Koncessionshavaren skall åläggas att betala en årlig avgift till staten, ej under 10 öre och i regel ej över 3 kronor per naturhästkraft, beräknad efter den genomsnittliga kraftmyckenhet, som vattenfallet efter den företagna utbyggnaden kan frambringa med den vattentillgång, som årligen kan påräknas, ävensom en årlig avgift till de amts-, härads- och stadskommuner, som Konungen bestämmer, ej under 10 öre och i regel ej över 4 kronor per naturhästkraft beräknade på samma sätt. I särskilda fall kunna avgifterna sättas högre. Äro årliga regleringsavgifter åsatta vattenfallet, skola de fråndragas de avgifter, som åsättas jämlikt denna punkt, i vad angår den del av kraftmyckenheten, för vilken regleringsavgifter erläggas.

Närmare föreskrifter om betalning av avgiften och om kontroll å vattenförbrukningen skola, såvitt de icke äro fastställda av Konungen, med bindande verkan för varje särskilt tillfälle meddelas av vederbörande regeringsdepartement efter förslag från vattenkommissionen (»vasdragskommissionen»). Avgifterna kunna indrivas genom utmätning. Erläggas de icke vid förfallotiden, betalas 6 procent årlig ränta därifrån.

I särskilda fall kan Konungen eller stortinget, där koncessionen förelagts detta, för viss tid nedsätta eller eftergiva avgiften.

Avgiften till amts-, härads- och stadskommunerna fördelas mellan dessa inbördes efter Konungens bestämmande för tio år i sänder. Avgiften avsättes särskilt för varje kommun till en fond, som användes enligt amtstingets eller kommunalstyrelsens bestämmande.

3. För vidare överlåtelse av nyttjanderätten erfordras koncession. Förvärvaren är i varje fall skyldig underkasta sig de villkor, som fastställts i den ursprungliga koncessionen.

Koncessionen jämte därmed förbundna villkor skall kungöras å tinget (»tinglyses») för koncessionshavarens räkning.

Bestämmelser om utarrendering av vattenfall, tillhörande staten, kan meddelas av Konungen med stortingets samtycke.

§ 6.

1. Då enligt § 1 eller § 19 koncession eller tillåtelse att förvärva äganderätt till vattenfall erfordras, äger staten förköpsrätt, därest förvärvet icke sker genom tvångsauktion, vartill ock räknas auktion jämlikt konkurslagens § 127. I det fall, varom förmåles i § 7 punkt 1 kan dock staten använda sin förköpsrätt, endast så vitt kommunen icke gör sin förköpsrätt gällande.
2. Avhändes genom samma rättshandel jämväl annan fast egendom, rättighet eller lösöre och staten vill använda sin förköpsrätt, är den under förutsättning av yrkande från koncessionssökanden förpliktad att övertaga jämväl det övriga, i den utsträckning så påfordras. Yrkande härom må framställas i samband med konceptionsansökningen. Även om dylikt yrkande icke framställes, äger staten rätt att utsträcka förköpsrätten till de i samband med vattenfallet avhända utmål (»grundstykker») och nyttigheter (»rettigheter»), som äro nödvändiga för dess utbyggande eller till anläggning av kraftstation. Huruvida så är förhållandet avgöres genom uppskattning.
3. Statens rätt att göra förköpsrätt till ett vattenfall gällande uppkommer, så snart ansökning om koncession inkommit till departementet eller i det fall, varom förmåles i punkt 1 sista meningen, så snart genom kommunalstyrelsens beslut eller jämlikt § 7 punkt 2 det är uppenbart, att kommunen icke skall göra sin förköpsrätt gällande. Beslut att använda statens förköpsrätt bör fattas snarast möjligt.
4. När förköpsrätten göres gällande, inträder staten i köparens rättigheter och förpliktelser. Den del av vederlaget, som icke består av pengar eller utgörande av undantag (»føderaad») eller som gjorts beroende av ett villkor, på vars inträde staten icke kan inverka, skall dock uppskattas till ett penningbelopp. I brist på godvillig överenskommelse fastställs detta genom uppskattning (»skjøn»). Är köparen ett bolag och någon del av vederlaget skall erläggas i aktier eller

lotter i bolaget, kan emellertid staten erlægga denna del av vederlaget genom betalning av aktiernas eller lotternas värde efter parikurs. Kan en villkorlig prestation icke värderas i penningar, vilket i fall av tvist likaledes avgöres genom uppskattning, förfaller prestationen utan vederlag.

Har i försäljningsvillkoren förbehållits rätt för säljaren till återköp eller att rygga försäljningen under förutsättningar, på vilkas inträde staten icke kan inverka, kan en sådan återköps- eller annulleringsrätt icke göras gällande gent emot staten.

Därest staten använder sin förköpsrätt, skall den lämna koncessionssökandena ersättning med 2 procent av de första 50.000 kronorna av köpesumman och 1 procent av det överskjutande beloppet, förutom ersättning för havda utgifter.

5. Uppgives i koncessionsansökningen, att överlåtelsen helt eller delvis utgör gåva och angives i ansökningen den summa, som beräknas motsvara egendomens värde, är denna summa att anse som för förköpsrätten gällande lösesumma. därest icke vederbörande regeringsdepartement finner den för högt upptagen. I sådant fall kan departementet låta fastställa lösesumman genom uppskattning.

Har en gemensam köpesumma fastställts för vattenfall och annan fast egendom, rättighet eller lösöre, som avhändes gemensamt med vattenfallet, skall likaledes genom uppskattning bestämmas huru stor del av den gemensamma köpesumman, som svarar mot vattenfallet och eventuellt tillika huru stor del, som svarar mot det övriga, som staten enligt punkt 2 skulle övertaga.

6. Uppskattning enligt punkt 2. 4 och 5 kan äga rum utan särskilt skiljemanna-förfarande. Talan om överuppskattning (»overskjøn») skall instämmas inom fjorton dagar sedan primäruppskattningen (»underskjønet») hållits eller, först denna hos domstol överklagas, inom fyra veckor efter avkunnandet av högsta domstolens (»Højesterets») dom. Uppskattningsmän såväl till primäruppskattning som till överuppskattning förordnas av Konungen. I avseende å talan inför domstol mot uppskattningen komma reglerna i lag angående rättegång i mål angående expropriation (»tvungen avstaaelse») av mark den 10 maj 1860 § 4 motsvarande tillämpning.

Har uppskattning jämlikt § 7 redan hållits, blir denna bindande jämväl i förhållande till staten. Har endast primäruppskattning hållits, kan dock staten instämma talan om överuppskattning. Stämning till överuppskattning må i så fall kungöras inom en månad efter det ärendet inkommit till vederbörande departement, och uppskattningen begäres inom en månad efter den lagbestämda underrättelsetidens utgång.

7. Är säljaren i besittning av egendom, när beslut fattas om förköpsrättens tillämpning, är han skyldig till staten överlämna egendomen i det skick, som medkontrahenten ägde rätt att kräva. Ersättning kan krävas för den förlust, som vållas staten genom underlåtenhet i detta hänseende.

Har säljarens medkontrahent, utan att hava erhållit koncession, tillträtt en egendom, som är föremål för förköpsrätt, är han skyldig att överlämna den i oskadat skick, och äger staten kräva att avdrag å köpesumman äger rum, motsvarande den skada, egendomen har lidit genom obehörig verksamhet från kontrahentens sida efter tillträdet. Avdragets storlek bestämmas genom uppskattning, omkostnaden härför skall likaledes frändragas köpesumman. Har förvärvaren belastat egendomen på sådant sätt, att gravationernas sammanlagda

belopp överstiger förköpssumman, eventuellt med ovanberörda avdrag, är den överskjutande delen av gravationerna utan verkan gent emot staten.

§ 7.

1. När enligt § 1 eller § 19 begäran framställes om koncession eller tillåtelse att förvärva äganderätt till vattenfall, som icke beräknas kunna vid reglering utnyttjas till mer än 5,000 naturhästkrafter, har den härads- eller stadskommun, inom vilken vattenfallet är beläget, förköpsrätt till densamma, där icke förvärvet sker genom tvångsauktion, vartill räknas jämväl auktion jämlikt konkurslagens § 127. Bestämmelserna i § 1 sista stycket erhålla motsvarande tillämpning.

Avser förvärvet vattenfall inom flera kommuner, kunna dessa samfällt göra förköpsrätten gällande. Vinnes icke enighet härutinnan, och kunna de vattenfall, som äro belägna inom en var av kommunerna, icke lämpligen utbyggas oberoende av de övriga, skall förköpsrätten till alla vattenfallen tillkomma den eller de kommuner, som antagas äga det största intresset av försäljningen, med hänsyn tagen till allmänna och ekonomiska förhållanden. Tvist, som uppstår i anledning härav, avgöres slutgiltigt av Konungen. I sammanhang med sådant avgörande äger Konungen ålägga den kommun, som erhåller tillstånd att göra förköpsrätten gällande, skyldighet att leverera kraft till de övriga kommunerna ävensom meddela närmare bestämmelser om den kraftmyckenhet, som skall levereras, samt om villkoren för leveransen.

2. Kommunens rätt att göra förköpsrätt till ett vattenfall gällande inträder med koncessionsansökans ingivande till departementet.

Förköpsrätten förfaller, där icke beslut att göra den gällande fattats på lagenligt kommunalsammanträde (»kommunestyremöte») inom tre månader sedan ordföranden mottagit ärendet från departementet (jämför dock punkt 3 sista stycket), eventuellt nytt beslut inom fyra veckor sedan ordföranden erhållit ärendet från amtmannen. Beslut, som fattats med minst två tredjedelars majoritet, är giltigt utan att bestämmelserna i formandskapslagen av den 14 januari 1837 för landet § 38 och för städerna § 39 kommer till användning. Då flera kommuner äro intresserade, kan beslut fattas på gemensamt kommunalstyrelsesammanträde utan hinder av begränsningen i formandskapslagen för landet § 14.

Beslutet skall godkännas av Konungen. Det skall ofördröjligen insändas till vederbörande departement ävensom samtidigt delgivas koncessionssökanden och säljaren.

3. Bestämmelserna i § 6 punkterna 2, 4, 5 och 6 första och fjärde meningarna samt punkt 7 erhålla motsvarande tillämpning. Stämning om uppskattning enligt punkt 4 och 5 delgives (»forkyndes») inom en månad, sedan ordföranden mottagit ärendet, och skall uppskattningen äga rum inom en månad efter den lagbestämda tidens utlöpande. Överuppskattning skall instämmas inom fjorton dagar sedan primäruppskattningen hållits eller, där denna överklagas hos rätten, inom fyra veckor efter avkunnandet av högsta domstolens dom, och skall likaledes äga rum inom en månad efter den lagbestämda tidens utlöpande. Uppskattningsmän såväl till primär- som till överuppskattning tagas utom den eller de av uppskattningen intresserade kommunerna.

Tiden, inom vilken kommunalstyrelsen äger göra förköpsrätt gällande, räknas från uppskattningens, eventuellt överuppskattningens företagande.

4. Överenskommelse, varigenom en kommun mot vederlag avstår sin förköpsrätt, är ogiltig, och kan vederlaget efter vederbörande departements bestämmande indragas till statskassan.
5. Vad kommun förvärvat genom förköpsrätt kan den icke avhända sig utan Konungens medgivande.

§ 8.

1. Då ett vattenfall säljes till annan kommun, har den kommun, inom vilken vattenfallet är beläget, förköpsrätt till detsamma, så framt kraftmyckenheten icke överstiger den i § 7 punkt 1 angivna gräns.
2. När överenskommelse träffats om försäljning till annan kommun av sådant vattenfall, varom förmäles i punkt 1, skall säljaren hembjuda den kommun, inom vilken vattenfallet är beläget, att inträda såsom köpare. I anbudet skall uppgivas, vem som är köpare ävensom köpets omfattning samt betalnings- och andra köpevillkor.
3. Kommunens rätt att göra förköpsrätt gällande inträder, så snart det i punkt 2 omförmälda anbud inkommit till ordföranden eller, där sådant anbud icke tidigare gjorts, så snart överlåtelsehandlingen inlämnats till kungörelse å tinget (»tinglysning») eller köparen övertagit besittningen av egendomen.
4. Den, som önskar erhålla handling rörande sådan överlåtelse, som förmäles i punkt 1. kungjord vid tinget, skall inför domstolssekreteraren styrka, att kommunen icke önskar taga sin förköpsrätt i anspråk eller har försuttit tiden härför. Styrkes icke detta, äger domstolssekreteraren dock icke vägra kungörelse, men skall han i så fall, liksom då han finner det tvivelaktigt, huruvida förvärvet står i strid med kommunens förköpsrätt, göra anmärkning härom i inteckningsregistret (»panterregistret») och på avhandlingen. Meddelande om anmärkningen skall av domstolssekreteraren ofördröjligen meddelas förvärvaren, säljaren, kommunalordföranden och amtmanen.
5. För övrigt erhålla bestämmelserna i § 7 punkt 1 andra stycket, punkt 2 andra och tredje stycket samt punkterna 3, 4 och 5 motsvarande tillämpning. Den i § 7 punkt 2 andra stycket och punkt 3 första stycket angivna tid för tillkännagivande om förköpsrättens användning och för yrkande om uppskattning räknas från den dag, då ordföranden mottog sådant meddelande, varom förmäles i punkt 2 av denna paragraf.

§ 9.

1. Där staten icke tager i anspråk sin förköpsrätt enligt § 6, äger den landskommun, inom vilket vattenfallet är beläget, förköpsrätt till vattenfallet, för så vitt det beräknas kunna vid reglering utnyttjas till mera än 5,000 naturhästkrafter. § 1 sista stycket, erhåller motsvarande tillämpning.
2. Amtskommunens rätt att göra förköpsrätt gällande inträder, så snart staten har beslutat att icke taga sin förköpsrätt i anspråk. Förköpsrätten förfaller, därest icke beslut att göra den gällande fattats på lagenligt amtstingsammansträde eller, efter bemyndigande från amtstinget, av amtsutskottet (»amtsutvalget») inom tre månader sedan amtmanen mottagit ärendet från departementet med underrättelse, att statens förköpsrätt icke göres gällande.

Beslut att göra amtskommunens förköpsrätt gällande skall ofördröjligen meddelas vederbörande departement ävensom samtidigt delgivas koncessions-sökanden och säljaren.

3. Bestämmelserna i § 6 punkt 2, 4, 5, 6 och § 7 punkt 4 och 5 erhålla motsvarande tillämpning.

Har uppskattning jämlikt § 6 punkt 2, 4 eller 5 redan hållits, blir denna bindande jämväl gent emot amtskommunen. Har endast primäruppskattning hållits, kan emellertid amtskommunen påyrka överuppskattning. Begäran här-om delgives inom en månad efter det amtmannen mottagit ärendet, och skall överuppskattningen äga rum inom en månad efter utloppet av den lagbestämda tiden.

§ 10.

Då norsk kommun förvärvar vattenfall, som antages kunna vid reglering utnyttjas till mera än 5,000 naturhästkrafter, äger den eller de kommuner, inom vilka vattenfallet är beläget, att begära leverans av kraft efter Konungens närmare bestämmande i enlighet med föreskrifterna i § 2 punkt 12.

§ 1 sista stycket erhåller motsvarande tillämpning.

Kapitel II.

Om bergverk.

Kapitel IV.

Om kraftleverans (»kraftleie»).

§ 22.

Utan koncession kunna inga andra än staten och norska kommuner förvärva energi, frambragt genom vattenkraft, i större myckenhet än 500 hästkrafter, däri inräknad den energi, vederbörande tidigare kunna hava förvärvat från samma leverantör. Kraftmyckenheten beräknas efter den form, vari energin levereras. Koncession är dock nödvändig endast i det fall, att det vattenfall, som levererar kraften, har en större kraftmyckenhet än som angives i § 1 första stycket punkt 1, jfr tredje och fjärde stycket.

På ansökan av den eller de kommuner, inom vilka vattenfallet eller kraftstationen finnes, kan Konungen nedsätta den i första stycket nämnda gräns till 200 hästkrafter.

§ 23.

Norska och utländska medborgare samt aktiebolag och andra bolag med begränsad ansvarighet, korporationer och stiftelser, vilkas styrelse har sitt säte i Norge och till större delen består av norska medborgare, kunna, när det icke står i strid med allmänt intresse, erhålla koncession att förvärva energi i större myckenhet än som nämnes i § 22, allt enligt de närmare villkor, som Konungen bestämmer.

Vid fastställande av villkoren skola följande grunder tillämpas:

1. Koncessionen meddelas viss person, bolag, korporation eller stiftelse för viss tid, som icke må överstiga 50 år eller med stortingets samtycke 60 år. Skall energien levereras från vattenfall, som har förvärvat medelst koncession, kan dock kraftleveranskoncessionen meddelas för tiden intill utgången av koncessionstiden för vattenfallet, till och med om denna är längre än 60 år. Såsom villkor kan uppställas, att tillgång beredes norskt kapital att deltaga i företaget. Söker bolag koncession, kunna villkor uppställas, åsyftande att förhindra, det majoriteten av bolagets lotter eller aktier kommer att tillhöra medborgare i främmande stat, utländska bolag eller någon, som äger, brukar eller tager i anspråk (»leier») kraft från annat vattenfall här i riket, eller som innehar aktiemajoriteten i annat bolag, vilket äger eller brukar eller tager i anspråk kraft från vattenfall här i riket. Den förvärvade energien kan icke utan samtycke av vederbörande departement överlätas.
2. Det kan bestämmas, att energien icke må användas till vissa slags industri. Föreskrift kan också meddelas, att kraften helt eller delvis skall användas till särskilt eller särskilda slag av industri. Härifrån kan dock Konungen medgiva undantag.
3. Vid uppförandet och driften av vederbörande anläggning skola så vitt möjligt uteslutande användas arbetare och tjänstemän, som äga norsk infödning- eller medborgarrätt. Dock må, där icke sådant strider mot allmänna intressen, jämväl främmande arbetare användas, då dessa senaste året här i riket ägt fast boningsort. Likaledes skola företrädesvis användas norskt arbete, norsk materiel och norsk försäkring. De närmare bestämmelserna om tillämpningen av denna bestämmelse intagas i koncessionen.
4. I koncessionen kan bestämmas en årlig avgift till statskassan av högst tre kronor per hästkraft ävensom en årlig avgift till de amts-, härads- och stadskommuner, vilka Konungen bestämmer, av högst fyra kronor per hästkraft. I särskilda fall kunna avgifterna sättas högre. Vid bestämmandet bör eventuellt tagas hänsyn till de koncessions- eller regleringsavgifter och till den bestämmelse om övergång utan ersättning till staten, som kunna gälla det vattenfall, varifrån kraften levereras.
Avgifterna förfalla till betalning vid årets slut. Gäldas de icke vid förfallotiden, löper 6 procent årlig ränta därifrån. Dessa medel indrivs genom utmätning.
5. Såvida kraftleveranskontrakten avse mera än 50 hästkrafter, däri inräknad den energi, vederbörande koncessionshavare förvärvat, eller samtidigt förvärvar från samme leverantör (»utleier») skall i koncessionen bestämmas, det koncessionshavaren är skyldig att avlämna intill 10 procent av den levererade (»leiede») kraften till de kommuner — även amtskommuner — som Konungen bestämmer. Jämväl kan staten förbehållas rätt att erhålla intill 5 procent av den levererade kraften. Staten kan helt eller delvis överlåta sin kraft till andra kommuner. I särskilda fall kunna högre gränser bestämmas för avlämnande av kraft såväl till kommuner som till staten.
Kraften levereras till samma pris och på samma villkor, som enligt leveranskontrakten gälla för koncessionshavaren, och kan efter departementets bestämmande leverans påfordras i kraftstationen eller från fjärrledningen eller från ledningsnätet, antingen detta tillhör koncessionshavaren eller vattenfallets ägare.

Därest departementet finner detta pris vara väsentligt högre, än om det samma beräknades i överensstämmelse med bestämmelsen i § 2 punkt 12 tredje stycket första meningen, kan det påfordra, att priset fastställs genom uppskattning, såframt icke enighet därom vinnas mellan departementet och koncessionshavaren.

Förorsakar kraftens uttagande från ledningarna ökade utgifter, bestridas dessa av den som uttager kraften, vare sig detta är staten eller en kommun. Avbrott eller inskränkning i leveransen, som icke föranledes av vis major, strejk eller lockout må icke ske utan departementets medgivande. Koncessionen bör innehålla närmare bestämmelse om den underrättelse, koncessionshavaren kan kräva, innan kraften uttages. Sker förbehåll om avlämnande av mera kraft än 15 procent, bör viss tid fastställas, inom vilken överskjutande kraftmängder må utkrävas, så att senare leverans kan påfordras, blott i den mån kraft blir ledig. Närmare bestämmelser om leverans av denna kraft fastställas av departementet.

Vid bestämmandet av den kraftmyckenhet, som skall avlämnas till kommuner och staten, bör eventuellt tagas hänsyn till den kraftleverans, som genom tidigare förvärvs- eller regleringskoncessioner fastställts för det vattenfall, varifrån kraften levereras.

6. Skall kraften (»den leiede kraft») levereras från vattenfall, beträffande vilket vid tidigare förvärvs- eller regleringskoncession föreskrivits avlämnande av kraft till kommuner och staten, och uttages den genom ledning tillhörande legotagaren, bör denne åläggas att medgiva, det även den sålunda förbehållna kraften till kommunerna eller staten transporteras genom samma ledning, såvida icke erforderlig bestämmelse härom intagits i koncessionen till förvärv av vederbörande vattenfall. Förorsakas ökade utgifter därigenom, att kraften transporteras genom ledningen, skall kostnaden härför bestridas av den, som uttager kraften, vare sig detta är staten eller en kommun.
7. Är koncessionshavaren utländsk medborgare eller ett bolag med begränsad ansvarighet, vilket icke har helt och hållet norsk styrelse samt helt och hållet norskt grundkapital, kan rätt förbehållas staten att senast under det 35:e året, sedan koncessionen meddelats, inlösa de för användningen av energien avsedda fabriksanläggningar med tomt, byggnader, maskiner och inrättningar av varje slag samt arbetarebostäder och andra till anläggningen hörande byggnader. Med samtycke av stortinget kan tiden utsträckas till det 40:e året. Maskiner och andra inrättningar kunna dock i koncessionen undantagas från rätt till inlösen. Använder sig staten icke av inlösningsrätten under det härför bestämda året, skall den under det 10:e året därefter äga samma rätt och så vidare nästa 10:e år samt i allt fall vid koncessionstidens utgång. Beslutet om inlösen skall delgivas koncessionshavaren minst 5 år i förväg. Lösesumman bestämmas sålunda, att marken betalas med det belopp, med det bevisligen kostat koncessionshavaren, under det resten inlöses till dess tekniska värde efter uppskattning på statens bekostnad. I koncessionen bestämmas, i vilken utsträckning staten vid sådan inlösen är skyldig att övertaga de anläggningarna berörande kontrakt om leverans av produkter. Staten skall äga rätt att utan ersättning till koncessionshavaren övertaga gällande kraftleveranskontrakt. Maskiner och inrättningar, som undantagits från inlösen, är koncessionshavaren skyldig att inom viss av departementet bestämd tid på egen bekostnad avlägsna.

8. I övrigt erhålla bestämmelserna i § 2 punkt 5—11, 16 och 23 motsvarande tillämpning.

Har jämlikt punkt 7 inlösningsrätt förbehållits staten, skall koncessionen jämte de därmed förbundna villkor för koncessionshavarens räkning kungöras å tinget. Alla senare å tinget kungjorda gravationer å de i punkt 7 nämnda anläggningar och byggnader bortfalla vid dessas inlösen av staten.

Kapitel V.

Allmänna bestämmelser.

§ 25.

Det skall finnas en vattenkommission (»vasdragskommission»), vars utlåtande skall inhämtas i fråga om alla ansökningar om koncession enligt kapitel I och IV i denna lag. Kommissionen skall dessutom avgiva utlåtande i alla vattenfrågor, som vederbörande departement hänskjuter till densamma. Kommissionen består av 5 medlemmar, nämligen vattendirektören (»vasdragsdirektören») och 4 medlemmar, som förordnas av Konungen för 6 år, sålunda att två av dem avgå vart tredje år. Vid förfall för vattendirektören inträder hans ställföreträdare. För var och en av de övriga medlemmarna förordnar Konungen en ersättare.

§ 26.

För brott mot de bestämmelser, som meddelats i en jämlikt denna lag given koncession eller tillåtelse, skola i regel bestämmas böter, vilka antingen upplöpa intill dess förhållandet ordnas eller förfalla vid varje överträdelse. Böterna kunna indrivnas genom utmätning.

Likaså kan föreskrift meddelas, att upprepade överträdelser av de viktigaste koncessionsvillkoren medför koncessionens förfallande, sålunda att bestämmelserna i §§ 31 och 32 erhålla motsvarande tillämpning.

De böter, varom förmälas i första stycket, och de avgifter, som enligt denna lag tillfalla staten, avsätts till en särskild fond, vars disposition bestämmas av stortinget.

§ 27.

Konungen kan på ansökan av vederbörande förvärvare ändra de bestämmelser, som meddelats i en enligt denna lag given koncession eller tillåtelse. Dock må ändringen ej gå utanför de gränser, som följa av ovan angivna huvudregler för bestämmelsernas innehåll.

§ 41.

När ett vattenfall med anläggning i enlighet med given koncession eller tillåtelse tillfaller staten, skall en del av anläggningen eller dess värde, dock högst en tredjedel, tilldelas de kommuner, som på grund av reglering avlämna särskild

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 155 a häft. (Bil. till nr 367.) 3

vattenkraft, eller som stå i så nära förbindelse med anläggningen, att denna har direkt fördel av förbindelsen.

Stortinget bestämmer eventuellt värdet å kommunernas andel därav samt verkställer fördelningen dem emellan. Det kan också föreskriva, att av medlen bildas en fond till fördel för kommunerna eller att till dem utbetalas viss andel av den ekonomiska vinst, anläggningen kan medföra.

Kan vattenfallet icke utnyttjas till mera än 1,000 naturhästkrafter efter sådan beräkning, varom förmåles i § 1, tillfaller vattenfallet med anläggningen i överensstämmelse med bestämmelserna i § 2 punkt 17 vederbörande kommun eller kommuner, på sätt Konungen närmare bestämmer.

Lag om reglering av vattendrag, den 14 december 1917.

§ 1.

Med vattendragsregleringar förstås i denna lag anläggningar eller anstalter för reglering av ett vattendrags lopp, härunder inbegripet jämväl utvidgning eller förändring av äldre regleringsanläggningar.

Vad som i denna lag är bestämt om vattendragsregleringar gäller också anläggningar eller arbeten till ökande av vattenmängden genom överföring av vatten från ett annat vattendrag.

§ 2.

Vattendragsreglering, som avser främjande av industriellt syfte, kan, med undantag för de fall, som omnämnas i § 3, endast utföras av staten eller den som får tillåtelse av Konungen (koncession).

§ 3.

1. Koncession fordras icke för återuppförande av lagligen bestående anläggning på samma ställe, så framt arbetet begynnes inom en frist av 5 år, fullföljes med rimlig hastighet och icke medför någon utvidgning av regleringen. För förbättring och ombyggnad av sådan anläggning fordras ej heller koncession, när arbetet icke medför någon utvidgning av regleringen.
2. Koncession är ej heller nödvändig till regleringsföretag, som
 - a) icke medför att en efter ortsförhållandena betydande areal av odlad eller odlingsbar jord, naturlig äng, skog eller betesmark förstöres eller tager skada;
 - b) icke medför skada eller olägenhet för samfärdsel, flottning eller fiske, ej heller någon annan för det allmänna skadlig förändring av naturförhållandena;
 - c) icke medför uppdämning eller sänkning av sådan insjö, som icke i sin helhet är underkastad äganderätt;
 - d) icke medför ökning av hela vattendragets kraft till mera än 3,000 naturhästkrafter eller av kraften i något särskilt vattenfall eller i flera vattenfall, som lämpligen kunna utnyttjas i ett sammanhang, till mera än 500 naturhästkrafter.

Ökningen av vattenkraften beräknas på grundval av den ökning av vattenmassan vid lågvatten, som regleringen antages komma att medföra utöver den vattenmassa som årligen kunnat i medeltal påräknas under 350 dagar av året.

Vid beräkningen av denna ökning förutsattes det, att vattenmagasinet utnyttjas på sådant sätt, att vattenströmmen vid lågvattensperioden blir så jämn som möjligt.

Den ovan under 2 stadgade befrielse från koncessionstvång gäller dock icke reglering av en bassäng, som tidigare reglerats utan koncession, vare sig jämlikt detta stadgande eller jämlikt undantagsbestämmelsen i § 2 punkt 1 i lagen om reglering av vattendrag i industriellt syfte den 4 augusti 1911.

§ 4.

1. Den, som vill utföra ett regleringsföretag, kan påfordra yttrande från vederbörande regeringsdepartement, huruvida han enligt denna lag måste hava koncession; han skall i så fall förelägga departementet en plan för de avsedda arbetena samt de upplysningar, som erfordras enligt § 5.

Innan departementet avgiver sin förklaring skola utlåtanden inhämtas från vederbörande kommunalstyrelser, flottningsföreningar, fiskeristyreelse, fiskeriföreningar och andra intressenter samt från vattendragskommissionen.

2. Departementet eller den, som vill utföra en reglering, kan fordra avgörande genom syn enligt § 23 i lagrättslagen, huruvida regleringen kommer att medföra en ökning av vattenkraften, som överstiger den i § 3 nämnda gräns, huruvida flera vattenfall lämpligen kunna utbyggas i sammanhang och om företaget kommer att vara till skada eller olägenhet för något allmänt intresse.

§ 5.

Ansökning om koncession å utförande av ett regleringsföretag enligt denna lag skall insändas till vederbörande regeringsdepartement och i allmänhet vara åtföljd av:

- a. en fullständig plan tillika med nödiga mätningar, grundundersökningar, förklaringar, teckningar, beräkningar och kostnadskalkyler;
- b. uppgift om de fördelar, som företaget antages komma att medföra och om storleken av den vattenkraft, som därvid kommer att kunna åstadkommas eller utnyttjas;
- c. upplysningar, huruvida och i så fall i vilken utsträckning företaget kan antagas medföra skada eller olägenhet för allmänna intressen såsom samfärdsel, flottning eller fiske, förändring av naturförhållandena o. d.
- d. upplysning (eventuellt med arealuppgift) rörande den skada eller olägenhet, som företaget antages komma att vålla å jord, skog, betesmark eller annan egendom eller egendomsherrlighet oavsett om skadan eller olägenheten vållas på egen eller andras egendom eller egendomsherrlighet;
- e. beträffande regleringsdammar förslag till reglemente för manövreringen;
- f. fullständig uppgift å de användbara fallhöjderna uti ifrågavarande vattendrag jämte uppgift å den framflytande vattenmassan;
- g. intyg att alla ägare av nedanför belägna bruk och vattenfall beretts tillfälle att få kännedom om företaget (jmf. § 9).

§ 6.

1. När ansökning, varom förmåles i § 5, inkommit till departementet, skall kungörelse härom två gånger införas i »Norsk Kundgjørelsetidende» med uppgift om sökandens namn och boningsort och en kortfattad beskrivning av anläggningen och dess läge. Ansökningen får icke till avgörande företagas förrän fyra veckor efter första kungörandet.
2. Såframt ansökningen icke på förhand varit förelagd vederbörande kommunalstyrelser och övriga intressenter, varom förmåles i § 4 punkt 1, skall departementet förelägga densamma för dem.

§ 7.

Om ansökningen gäller ett regleringsföretag, som kommer att öka vattenkraften i vattendraget med minst 10,000 naturhästkrafter eller om betydande intressen stå emot varandra, bör tillstånd icke meddelas, förrän saken förelagts stortinget.

§ 8.

1. Koncession å vattendragsreglering, som medför skada eller olägenhet för allmänna eller privata intressen, bör i allmänhet endast meddelas i det fall, att skadan eller olägenheten kan anses vara av mindre betydelse i jämförelse med de fördelar, som regleringen kommer att medföra, varvid jämväl de beräknade kostnaderna för företagets genomförande skola tagas i betraktande.
2. Koncession å överförande av vatten från ett vattendrag till ett annat bör icke meddelas, då icke alla, vilkas rättigheter beröras av vattenminskningen, samtyckt till överföringen. Undantag kan göras i särskilda fall, i synnerhet då de rättigheter, vilkas innehavare icke samtyckt, kunna anses vara av ringa betydelse i och för sig.

§ 9.

1. Såframt flera ägare av vattenfall eller av vattenbyggnad sammanslutit sig till en förening för vattendragets förbättrande och utnyttjande i industriellt syfte (bruksägareförening) och denna förenings stadgar godkänts av Konungen, bör koncession å reglering av vattendraget företrädesvis lämnas åt bruksägareföreningen, såvida icke staten själv vill övertaga regleringen.
2. Finnes icke bruksägareförening vid vattendraget, bör koncession å reglering för en eller flera vattenfallsägares räkning icke lämnas, förrän alla intresserade ägare av vattenfall eller byggnad i vattendraget beretts tillfälle att bilda en bruksägareförening.
3. Ingen ägare av vattenfall eller av vattenbyggnad, vilken vill underkasta sig en bruksägareförenings stadgar, kan uteslutas från att bliva medlem i föreningen.
4. Fördelningen av omkostnaderna vid utförande av regleringsföretaget och av utgifterna för anläggningens drift och vidmakthållande m. m. kan fastställas genom överenskommelse mellan de vattenfalls- och bruksägare, som deltaga i utförandet av anläggningen, eller, då fördelningen skall ske mellan medlemmarna inom en bruksägareförening, genom av Konungen godkända bestämmelser i föreningens stadgar.

Är fördelningen icke fastställd på något av dessa sätt, skall den andel, som belöper å var och en av ägarna till de deltagande vattenfallen eller byggnaderna beräknas efter värdet av den ökning i vattenflödet, som genom regleringen kommer att tillföras vederbörande fall eller byggnad. Sådan värdering bör i allmänhet hava företagits, innan koncession lämnas. Ägare till vattenfall, vilka representera minst en fjärdedel av den vunna vattenkraften, kunna fordra ny värdering, dock icke oftare än vart tionde år, såvida ej alla intressenter äro eniga. Resultaten av den nya värderingen inverka icke på fördelningen av tidigare ådragna kostnader. Äro alla intressenter eniga, kan värderingen verkställas av vattenkommissionen. I motsatt fall sker den genom uppskattning.

5. Vattenfalls- och vattenbyggnadsägare, som icke deltagit i utförandet av regleringsanläggningen, har rätt att senare bliva delägare i densamma, mot att han erlägger den del av anläggningskostnaderna, som belöper å hans vattenfall eller byggnad efter fördelning enligt reglerna i punkt 4, dock med proportionellt avdrag för den del av koncessionstiden, som förflutit efter regleringens genomförande.

Då någon på detta sätt blivit delägare, är han förpliktad att därefter deltaga i utgifterna för anläggningens drift och vidmakthållande m. m. på samma sätt som de övriga.

6. De vattenfalls- och vattenbyggnadsägare, som icke äro delägare i regleringsanläggningen, hava icke rätt att göra bruk av drivvatten, som vunnits genom reglering med stöd av koncession enligt denna lag. De äro förpliktade att i detta avseende underkasta sig sådan kontroll, som departementet bestämmer.

Gör en vattenfalls- eller vattenbyggnadsägare olovligt bruk av drivvattnet, anses han såsom delägare i anläggningen och blir som sådan förpliktad på sätt i punkt 5 stadgas.

7. Departementet kan i särskilda fall giva en vattenfalls- eller vattenbyggnadsägare, som icke är delägare i regleringsanläggningen tillåtelse att nyttja drivvatten, som vunnits genom regleringen mot årlig gottgörelse till regleringsanläggningens ägare. Denna gottgörelse skall i fall av tvist fastställas av departementet efter förslag av vattenkommissionen.
8. De förpliktelser, som enligt denna paragraf åvila en vattenfalls- eller vattenbyggnadsägare, utgöra gravationer å vederbörande vattenfall eller bruk, dock med förmånsrätt efter gravationer, som anmälts hos domstol, innan koncessionsansökningen inlämnades.

§ 10.

1. Koncession å vattendragsregleringar, som falla under denna lag, meddelas för en bestämd tidrymd av högst 50 år eller, om stortinget därtill samtycker, högst 60 år, räknat från koncessionens meddelande.
2. Med avseende å vattendrag, vars vattenkraft i sin helhet eller till den väsentligaste delen avses skola utnyttjas av en norsk kommun eller av flera norska kommuner gemensamt för kommunens eller kommunernas eget behov eller för invånarnas förseende med kraft till belysning, värme, jordbruk, hantverk eller småindustri, kan kommunen eller kommunerna få regleringskoncession på obegränsad tid, såvida icke hänsyn till andra allmänna intressen talar däremot. För

den händelse privata vattenfallsägare deltaga i regleringen eller bliva delägare i regleringsanläggningen enligt bestämmelserna i § 9 punkterna 5 och 6, skall koncessionen för dessas vidkommande meddelas för begränsad tid och sålunda, att staten har rätt att fordra, att deras andelar i anläggningen o. s. v. avstås eller inlöses enligt de i följande punkter 3, 4 och 5 givna regler.

I fråga om vattendrag, vars kraft i sin helhet avses skola utnyttjas av en norsk kommun eller flera norska kommuner gemensamt, kan regleringskoncession jämväl i andra fall meddelas för obegränsad tid, då icke hänsynen till allmänna intressen talar däremot.

3. Vid utgången av den i regleringskoncessionen fastställda tidrymden har staten rätt att kräva, att regleringsanläggningen med tillhörande grund och nyttigheter samt med de byggnader och andra inrättningar, som uppförts med hänsyn till regleringen, avträdas till staten utan gottgörelse. Vilka byggnader och inrättningar staten kan begära, avgöres i händelse av tvist genom uppskattning. Består regleringen i påbyggnad eller utvidgning av en äldre regleringsanläggning, kan staten fordra avträde av det hela.
4. Meddelas regleringskoncessionen för kortare tid än femtio år, kan det i koncessionen fastställas, att för avträdande enligt punkt 3 en inlösningssumma skall erläggas för allt vad som avträdes eller för en del av detsamma. Om ej annorlunda bestämts, skall inlösningssumman beräknas sålunda, att markområden och rättigheter samt vattenbyggnadsarbeten och hus betalas med vad de bevisligen kostat vid förvärvet, med avdrag för amortering, beräknad efter en amorteringstid av femtio år, under det att annat tillbehör inlöses för det tekniska värdet efter uppskattning på statens bekostnad.
5. Såvida icke kortare frist bestämmes i koncessionen, skall staten i varje fall i det trettiofemte året efter koncessionens meddelande kunna inlösa hela anläggningen. Med stortingets samtycke kan fristen utsträckas till det fyrtionde året. Använder sig staten icke härav, skall den under det tionde året därefter hava samma rättighet och på samma sätt vidare vart tionde år. Beslut om inlösningskostnad skall vara anmält för regleringsanläggningens ägare minst fem år i förväg. Inlösningssumman skall beräknas enligt punkt 4, dock sålunda, att avdraget för amortering beräknas efter den tid, för vilken regleringskoncessionen har meddelats, såvida denna överstiger femtio år.
6. Om vattenfalls- eller vattenbyggnadsägare enligt lagstiftningen om förvärv av äganderätt äger sitt vattenfall endast för begränsad tid, skall hans andel i regleringsanläggningen följa vattenfallet, när hans rätt till detta upphör, även om den enligt punkt 1 bestämda tid för övrigt icke är utlupen. Skulle tillämpningen av denna regel föranleda avträdande utan vederlag, innan femtio år förflutit, kunna bestämmelserna i punkt 4 erhålla motsvarande tillämpning med avseende å den särskilde vattenfalls- eller vattenbyggnadsägarens andel i regleringsanläggningen.

§ 11.

1. I koncession å vattendragsreglering enligt denna lag skall såsom villkor fordras erläggande dels av en årlig avgift till staten, icke understigande 10 öre och i regel icke överstigande 3 kronor pr naturhästkraft samt beräknad efter den vid regleringen vunna ökningen av vattenkraften, dels även av en årlig avgift

till de amts-, härads- och stadskommuner, som Konungen bestämmer, vilken avgift icke må understiga 10 öre och i regel icke överstiga 4 kronor pr naturhästkraft samt beräknas på samma sätt. I särskilda fall kan avgiften sättas högre.

Vad som i varje särskilt fall skall anses sasom den genom regleringen vunna ökningen av vattenkraften avgöres enligt reglerna i § 3 med bindande verkan av departementet, efter förslag från vattenkommissionen. Om vattendraget tidigare reglerats eller om särskilda förhållanden eljest göra det önskligt, kan kraftökningen i vattendraget eller i bestämda delar av detsamma beräknas efter den vattenmassa, som erhålles, då det nya vattenmagasinet tänkes jämt fördelat på ett antal dagar, som svarar mot den längsta tidrymd av året, under vilken magasinet i allmänhet kan påräknas bliva använt. Bestämmelse härom kan träffas för hela regleringstiden eller också till en början för tio år och därefter slutgiltigt för resten av tiden.

2. Den avgift, som tillfaller staten, avsättes till en för hela landet gemensam fond, som användes enligt närmare bestämmelser av stortinget.

Avgiften till amts-, härads- och stadskommunerna fördelas mellan dessa inbördes enligt av Konungen för tio år i sänder meddelade bestämmelser.

Avgiften avsättes särskilt för varje kommun till en fond, som användes enligt bestämmelser av amtstinget eller kommunalstyrelsen.

3. Avgiften, för vilken ansvaras med 6 procent ränta från förfallodagen, åvilar de särskilda vattenfalls- och bruksägarna. Skyldigheten att erlægga avgift inträder, allteftersom den genom regleringen vunna vattenkraften tages i bruk. Har koncessionen meddelats åt en bruksägareförening, är denna ansvarig för de avgifter, som dess medlemmar äro skyldiga att betala.
4. Närmare bestämmelser om avgiftens erläggande och om kontroll över vattenförbrukningen äger — för den händelse icke sådana bestämmelser fastställts av Konungen — vederbörande regeringsdepartement att, efter förslag från vattenkommissionen, med bindande verkan meddela. Avgiften har samma förmänsrätt som skatter på fast egendom och kan indrivnas på samma sätt som dessa.
5. Det kan stipuleras, att en del av avgiften skall erläggas i förskott, så snart arbetet påbörjats. Denna del kommer icke i något fall att återbetalas.
6. I särskilda fall kan Konungen eller, för såvitt det gäller de i § 7 avhandlade regleringar, stortinget för en bestämd tidsperiod sänka eller eftergiva avgiften.
7. Konungen kan helt eller delvis befria från avgift vattenfall, som utnyttjas av norska kommuner i och för deras eget behov eller för invånarnas förseende med kraft till belysning, värme, jordbruk, hantverk eller småindustri. Sådan befrielse kan även medgivas, då kommunen går in på att leverera kraft på lämpliga villkor till en eller flera grannkommuner.

§ 12.

Förutom villkor enligt §§ 10 och 11 skola i regleringskoncessionen villkor fastställas i enlighet med följande grundsatser:

1. Arbetet skall begynnas inom en frist av två år efter koncessionens meddelande och fullbordas inom en frist av ytterligare fem år. I särskilda fall kunna

dock dessa frister förlängas. I fristerna inbegripes icke den tid, som det på grund av utomordentliga tilldragelser (vis major), strejk eller lockout varit omöjligt att utnyttja.

2. Arbetet skall såvitt möjligt utföras av tjänstemän och arbetare, som hava norsk infödingsrätt eller statsborgarerätt. Dock kunna, såvida icke allmänna hänsyn tala däremot, jämväl främmande arbetare få användas, om de under det sista året haft fast boningsort här i riket.

Likaså bör norskt arbete, norsk försäkring och norskt material företrädesvis användas. De närmare reglerna angående tillämpningen av denna bestämmelse intagas i koncessionen.

3. Arbetarna få icke åläggas att mottaga varor i stället för penningar såsom vederlag för arbete eller åläggas någon förpliktelse med hänsyn till inköp av varor (härunder inbegripas dock icke sprängämnen, verktyg och andra arbetsmaterialier). För verktyg och andra arbetsredskap, som för begagnande utlämnas till arbetarna, kan ersättning fordras, endast om de bortkastas eller förstöras, och då allenast med deras verkliga värde, beräknat efter vad de kostat verket, med skäligt avdrag för slitning under utlämnings tiden. Om koncessionären håller handelsbod för sina arbetare, skall nettoöverskottet enligt reviderade årsräkenskaper användas till allmännyttigt syfte för arbetarna. Användningen bestämmes efter samråd med ett av arbetarna valt utskott, som i händelse av tvist kan fordra, att saken förelägges vederbörande regeringsdepartement till avgörande. Koncessionären bör åläggas att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som vederbörande regeringsdepartement meddelar till motarbetande av dryckenskap och smyghandel med rusdrycker bland den till anläggningen hörande befolkningen. Vidare bör det åläggas koncessionären att ansvara för, att hans uppdragstagare uppfylla sina förpliktelser gentemot arbetarna vid anläggningen.
4. Antages koncessionen komma att föranleda anhopning av en större mängd arbetare för anläggningens räkning, bör koncessionshavaren åläggas att vid arbetets början sörja för inrättande av en provisorisk samlingslokal för arbetarna och den övriga till anläggningen knutna befolkningen. Det bör även åläggas koncessionshavaren att överlämna ett lämpligt belopp för anordnande av allmänbildande verksamhet bland arbetarna och prästerlig tjänstgöring i enlighet med kyrkodepartementets närmare bestämmelser.

Vidare bör koncessionshavaren åläggas att i enlighet med närmare föreskrift av medicinalstyrelsen skaffa arbetarna nödig läkarhjälp genom bofast läkare och att hålla ett för ändamålet tjänligt sjukhus med isoleringslokal och tidsenlig inredning.

Likaledes kan det åläggas koncessionären att ersätta det allmännas utgifter för förstärkt polisuppsikt.

5. Såvida omständigheterna göra det erforderligt eller önskligt, bör det åläggas koncessionshavaren att på skäliga villkor och utan beräkning av någon förtjänst skaffa arbetarna och tjänstemännen sunda och tillräckliga bostäder och tomter till byggande av egna hem med vägar, vatten- och kloakledningar samt elektrisk belysning ävensom att bereda tomplatser för församlingslokal med läsrum o. d., för lokal för kooperativ eller annan handelsverksamhet samt i övrigt för

tillgodoseende av liknande lokalbehov — allt enligt närmare föreskrifter av vederbörande regeringsdepartement.

Koncessionshavaren är icke berättigad att utan vederbörande regeringsdepartements samtycke med anledning av arbetstvister uppsäga arbetarna från boningsrum eller hus, hyrda hos honom. Oenighet om huruvida uppsägning föranledes av arbetsvist avgöres med bindande verkan av departementet.

I händelse av försäljning av hus eller obebyggd tomt skall koncessionshavaren sörja för att i köpbrevet intages bestämmelse om att framdeles icke skall kunna beräknas större hyra, än att den förslår till förräntning av kapitalet, utgifter för vidmakthållande och tillsyn, vidare skatter och avgifter samt lämplig amortering. Motsvarande regler skola gälla, om städja eller tomtlega användes i stället för försäljning. I händelse av tvist om hyrans storlek fastställes denna av hyresnämnden, om sådan finnes, men eljest av amtmanen.

Då koncessionen antages komma att medföra en stadsmässig bebyggelse eller en större anhopning av människor, bör det åläggas koncessionären att bekosta ett utarbetat utkast till stadsplan och genom ortsmyndigheterna insända denna till vederbörande regeringsdepartement. Vid stadsplanens fastställande kan departementet fordra, att koncessionshavaren utan vederlag avstår mark till allmänna vägar och gator — såväl innanför som utanför det planlagda området — ävensom mark till uppförande av skolhus, kyrka, post- och telegrafhus, tullmagasin, domstolslokal och fängelse.

Likaledes kan det åläggas koncessionshavaren, efter närmare beslut av Konungen, att till vederbörande kommun avstå koncessionshavaren tillhörig obebyggd mark mot inköpspris med tillägg av räntor och övriga utgifter, i den mån han icke har eller anses komma att få användning för marken i fråga för sitt företagsräkning och samma mark anses lämplig till bebyggande eller till andra kommunala ändamål än de i föregående stycke omtalade. Såframt enighet icke kan uppnås om överlåtelsesumman, skall den fastställas vid uppskattning, på grundval av förestående bestämmelser.

Kommunen kan icke utan tillåtelse av Konungen sälja någon del av den sålunda förvärvade marken.

6. Det bör åläggas regleringsanläggningens ägare att helt eller delvis ersätta utgifterna för vidmakthållande och istandsättning av offentliga vägar, broar och kajer, om dessa utgifter antagas komma att särskilt ökas genom anläggningsarbetet. Vägar, broar och kajer, som koncessionshavaren anlägger, skola upplätas till allmänhetens fria begagnande, försåvida departementet finner, att detta kan ske utan väsentlig olägenhet för anläggningen.
7. Det skall åläggas vattenfallsägare, som gör bruk av det vid regleringen vunna drivvattnet att för reglerings- och kraftanläggningens och för sin rörelsesräkning avsätta en fond till säkerhet för vederbörande fattigkommun i överensstämmelse med de regler som i lagen om fattigväsendet den 19 maj 1900, kap. 4, föreskrivits beträffande bergverk.

Likaledes bör det åläggas koncessionshavaren att avsätta en fond till tryggnad av vederbörande kommuns (eller kommuners) utgifter till understöd av de vid regleringsanläggningens utförande sysselsatta arbetarna och deras familjer. Fonden förvaltas av det allmänna. Den del av denna fond, som icke åtgår härtill, övergår till en för hela landet eller vissa delar av landet gemensam

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 155 a häft. (Bil. till nr 367.) 4

- fond, som företrädesvis skall tjäna till kommunernas trygghet men som också skall kunna användas till andra ändamål till arbetarnas bästa, allt efter närmare föreskrifter, som Konungen giver. På samma sätt skall förhållas med den först nämnda fonden, om så sedermera blir genom lag bestämt.
8. Om en efter ortsförhållandena betydande areal odlad eller odlingsbar jord eller betesland genom reglering sättes under vatten eller lider skada, bör det åläggas koncessionshavaren att till kommunen inbetala ett lämpligt belopp, som avsättes till en fond, vars räntor efter närmare bestämmelse av häradsstyrelsen användes till främjande av jordbruk i distriktet. Fondens kapital kan icke röras utan samtycke av Konungen.
 9. Hava de för regleringens genomförande erforderliga jordområdena eller nyttigheterna av koncessionshavaren eller någon av hans närmaste föregångare förvärfvats för ett pris, som kan antagas hava stått i uppenbart missförhållande till värdet, kunna villkor uppställas i syfte att förskaffa de tidigare ägarna eller rättsinnehavarna ett tillägg till köpesumman, antingen en gång för alla eller som årlig avgift eller gottgörelse i annan form.
 10. Anläggningens utförande såväl som dess senare vidmakthållande och drift skall vara underkastat offentlig tillsyn och utgifterna härför bestridas av anläggningens ägare.
 11. Vid dammanläggningen kunna militära föranstaltningar träffas i och för sprängning i händelse av krig, utan att anläggningens ägare kan fordra gottgörelse eller ersättning för de härav följande olägenheter eller inskränkningar med hänsyn till anläggningen och dess användning. Anläggningens ägare får utan gottgörelse finna sig i den användning av anläggningen, som sker i krigssyfte.
 12. Regleringsdammar skola manövreras i enlighet med ett reglemente, som Konungen på förhand utfärdar. En norsk medborgare, som av vederbörande departement godtages, skall förestå manövreringen. Föreligga avgörande hinder för att reglementet fastställas samtidigt med koncessionen, bör fastställandet ske snarast möjligt därefter och i varje fall innan expropriationsuppskattningen påbörjas. Innan reglementet utfärdas, skola vederbörande kommunalstyrelser och såvitt möjligt jämväl andra intressenter, såsom styrelser för flottningföreningar, fiskeristyrelser och fiskeriföreningar, ångbåtsbolag o. d. beredas tillfälle att uttala sig. På samma sätt förhållas, såframt det sedermera skulle visa sig nödvändigt att göra förändringar i reglementet.
 13. Regleringsanläggningens ägare skall enligt närmare föreskrifter från departementet utföra de hydrologiska iakttagelser, som i det allmännas intresse befinnas erforderliga, och ställa det erhållna materialet till det allmännas disposition. Vid dammanläggningar skall den tillåtna uppdrämningshöjden och, eventuellt, den lägsta tillåtna tappningsgränsen betecknas med ett fast och tydligt vattenståndsmärke, som det allmänna godkänner. Kopior av alla de kartor, vilka koncessionären kan behöva låta upprätta med anledning av anläggningen, skola tillställas Norges Geografiske Opmaaling med upplysning om huru mätningarna utförts.
 14. Ägaren skall utan vederlag för den utförda anläggningen finna sig i varje ytterligare reglering uti det ifrågavarande vattendraget, som icke förminskar den tillåtna regleringens verkan, och skall han vederlagsfritt tillhandahålla nödigt drivvatten till eventuella senare kanalanläggningar för statens räkning.

15. I koncessionen skola de vattenfalls- och vattenbyggnadsägare, som nyttja det genom regleringen erhållna drivvattnet, äläggas att till den kommun, där kraftanläggningen är belägen, eller andra kommuner, inklusive amtskommuner, enligt vad departementet bestämmer, allteftersom utbyggningen sker, leverera intill 10 procent av den för varje vattenfall erhållna ökningen av kraften, beräknad efter reglerna i § 11 punkt 1 jfr § 3.

Fördelningen av kraften mellan kommunerna bestämmes av vederbörande regeringsdepartement.

Kommunerna kunna använda den kraft, som sålunda levereras till dem, på det sätt de finna ändamålsenligt.

Att staten kan även förbehållas rätt till erhållande av intill 5 procent av den sålunda ökade kraften. Staten kan överlåta sin andel helt eller delvis till kommun. I särskilda fall kan en högre gräns fastställas för kraftleverans såväl till kommunerna som till staten.

Om koncession i enlighet med § 10 punkt 2, andra stycket, är meddelad på obestämd tid, kan, när trettio år förflutit från koncessionens meddelande, kommun, vars intressenter beröras av regleringen, utan hänsyn till den i koncessionen betingade procent för kraftleverans och utan hinder av den förut fastställda begränsning, med Konungens samtycke fordra ytterligare kraft, i den mån sådan erfordras till täckande av kommunens eget behov eller till invånarnas förseende med kraft till belysning, värme, jordbruk, hantverk eller småindustri.

Kraften levereras i den form departementet bestämmer. Påfordras dess leverande i annan form än den, i vilken den produceras, är koncessionshavaren pliktig att på departementets anmaning bygga sin anläggning sålunda, att kraftens transformering och avlämnande icke onödigtvis fördyras för mottagaren. En sådan fordran må framställas inom sex månader efter koncessionens datum.

Elektrisk kraft uttages enligt departementets föreskrift i kraftstationen eller från fjärrledningen eller från ledningsnätet, vare sig ledningarna tillhöra regleringsanläggningens ägare eller andra. Förorsakar kraftens uttagning från ledningarna ökade utgifter, bestridas dessa av den, som uttager kraften, vare sig det är staten eller en kommun. Avbrott eller inskränkning i leverans, som icke beror på vis major, strejk eller lockout, får icke ske utan departementets samtycke.

Kraften skall levereras efter ett maximalpris, beräknat att täcka produktionsomkostnaderna — däri inberäknade 6 procents ränta av anläggningsskapitalet — jämte tillägg av 20 procent. Skulle priset enligt detta beräkningssätt bliva oproportionerligt högt på grund av att endast en mindre del av den kraft, som vattenfallet kan giva, är tagen i bruk, kan det påfordras, att kraften i stället levereras efter ett maximalpris, som motsvarar det gängse priset å kraftleverans i distriktet. Maximalpriset fastställles genom överenskommelse mellan vederbörande departement och koncessionshavaren eller, i brist på överenskommelse, genom uppskattning. Det kan stipuleras, att prisbestämmelsen skall revideras på bestämda tider. Om ägaren distribuerar kraft och kraften till kommun eller stat kan uttagas från en kraftledning till någon av konsumenterna, kan kommunen eller staten i varje fall påfordra kraftens leverande till samma pris och på

samma villkor som konsumenterna av liknande kraftmängder under enahanda förhållanden.

Koncessionen bör alltid innehålla närmare bestämmelse om huru kraftanläggningens ägare äger att bliva underrättad, innan kraften uttages. Betingas leverans av mera kraft än 15 procent, bör en bestämd tidsfrist fastställas, inom vilken leverans av de överskjutande kraftmängderna skola begäras. Ett senare levererande av dessa överskjutande kraftmängder eller sådan kraftleverans till kommun utöver det i koncessionen stipulerade, som omtalas i andra stycket här ovan, kan endast fordras i den mån kraft blir ledig. De närmare reglerna om denna kraftleverans fastställas av departementet.

Skyldigheten till att leverera kraft efter denna lag gäller icke de vattenfall, för vilka en liknande skyldighet är eller kommer att bliva fastställd jämlikt lagstiftningen om förvärv av vattenfall, bergverk m. m.

16. För uppfyllelsen av de skyldigheter gentemot andra, som ådragas genom anläggningen eller dess drift, ävensom för uppfyllelsen av de i koncessionen uppställda villkor skall sådan säkerhet ställas, som departementet efter förslag av vattenkommissionen bestämmer.
17. För överträdelse av de i lagen stadgade eller i koncessionen intagna föreskrifter skall utsättas ett vite, som antingen upplöper, tills förhållandet bragts i ordning, eller också utgår vid varje fall av överträdelse. Vitet kan indrivnas genom utmätning.
18. I övrigt kan i regleringskoncessionen fastställas ytterligare villkor, som i anledning av regleringsföretaget i varje särskilt fall kan befinnas erforderligt på grund av allmänna hänsyn eller för tillvaratagande av berättigade privata intressen.
19. Ägaren av regleringsanläggningen skall åläggas att underkasta sig de bestämmelser, som tid efter annan kunna av vederbörande regeringsdepartement träffas till kontroll över de uppställda villkorens iakttagande. Departementet kan till utövning av denna kontroll tillsätta en kontrollör, vilken i enlighet med en av departementet utfärdad instruktion skall kunna anlita de kontrollmedel, som anses nödvändiga. Rättmätigheten i kontrollörens krav med hänsyn till kontrollen kan ägaren få underställd departementets prövning. Gentemot obehöriga är kontrollören skyldig att iakttaga tystnad rörande det, som blir honom bekant. Hans arvode fastställs av departementet och ersättes det allmänna av regleringsanläggningens ägare. Anställes en gemensam kontrollör för flera anläggningar eller för vissa delar av landet, kan den särskilda anläggningen åläggas att betala en viss avgift till täckande av utgifterna för kontrollen.
20. Konungen kan, när det gäller vattenfall, som antages genom regleringen icke kunna uppbringas till mer än 1,000 naturhästkrafter, medgiva befrielse från villkoren i §§ 10—12, om kraften utnyttjas till ägarens eget behov i fråga om belysning, värme, jordbruk, hantverk eller småindustri eller distribueras till andra på lämpliga villkor i samma syfte.

§ 13.

Om i och för verkställande av en reglering det erfordras att förfoga över en sådan insjö, som icke i sin helhet är underkastad äganderätt, skall koncessionen ytterligare göras beroende av att till staten erlägges en gottgörelse en gång för

alla av högst 3 kronor för varje genom insjöns reglering utvunnen naturhästkraft, beräknad enligt reglerna i § 11 punkt 1, jmf § 3.

Denna gottgörelse ingår till samma fond som de årliga avgifterna enligt § 11 punkt 1. Den kan efter beslut av stortinget helt eller delvis överlätas till de kommuner, vilkas intressen beröras av insjöns reglering. Fördelningen mellan kommunerna inbördes fastställer Konungen. Reglerna i § 11 punkterna 3, 4, 5 och 7 erhålla motsvarande tillämpning i fråga om den här avsedda gottgörelsen.

§ 14.

1. Regleringskoncessionen skall kungöras å tinget i det tingslag, där anläggningen är belägen. Vederbörande regeringsdepartement kan bestämma, att ett utdrag av koncessionen skall kungöras å tinget såsom gravation å de fastigheter eller inrättningar i vattendraget, för vilka regleringen kan medföra förpliktelser.
2. Regleringskoncessionen kan icke överlätas. Den fullbordade regleringsanläggningen eller andel däri kan icke avhändas, pantsättas eller göras till föremål för kvarstad eller införsel utan i förening med vattenfall i samma vattendrag nedanför anläggningen.
3. När anläggningen övergår till staten, skall departementet låta tinglysa ett meddelande härom.
4. Alla gravationer, som åvila anläggningen, bortfalla, när densamma i enlighet med regleringskoncessionen övergår till staten. Om även äldre regleringsanläggningar enligt § 10 punkt 3 skola övergå till staten, skola före koncessionens meddelande äldre panträttigheter, servitut av väsentlig betydelse, hyresrättigheter och dylikt upphävas eller i avseende å förmånsrätt sättas efter de i koncessionen ålagda förpliktelser, härunder inbegripet jämväl vite enligt § 12 punkt 17.

§ 15.

1. När staten utför vattendragsregleringar i enlighet med denna lag, äro ägarena av de vattenfall och bruk, som vilja nyttja det genom regleringen erhålla drivvattnet, skyldiga att underkasta sig de villkor, som Konungen med stortingets samtycke stadgar.
2. Detsamma gäller, när en regleringsanläggning — eller andel i regleringsanläggning enligt § 10 punkt 2 — övergår till staten enligt en meddelad regleringskoncession.
3. Avgifter, som i de uti punkterna 1 och 2 nämnda fall påläggas för nyttjandet av det erhållna drivvattnet, förräntas med 6 procent från förfallodagen, hava samma förmånsrätt som skatter å fast egendom och kunna indrivnas på samma sätt som dessa.

§ 16.

1. Om vattendragsreglering skall utföras för statens räkning eller om koncession å vattendragsreglering givits i enlighet med denna lag, är var och en skyldig att mot ersättning enligt uppskattning avstå den för anläggningen nödvändiga marken, bebyggd eller obebyggd — häri inbegripet vägmark, grus- och stentag, äldre regleringsanläggningar och dylikt — samt att tåla de fastighetsonera och finna sig i den skada eller inskränkning, som regleringen måste medföra för egen-

dom eller egendomsherrligheter, allt i överensstämmelse med den plan, som antagits av statsmyndigheterna eller fastställts i koncessionen.

Ägare och rättighetsinnehavare vid regleringsbassäng, kan enligt av Konungen given föreskrift instämmas till expropriationsuppskattning på det sätt, som föreskrivits rörande allmänningssaker i lagen den 9 juli 1851 § 1, dock sålunda att stämningen tillika upplås på lämpliga platser och kungöres i en eller flera av de mest spridda lokala tidningarna inom distriktet.

2. Ersättningen skall bestämmas under förutsättning att anläggningen kommer att städse bestå.
3. Vid ersättningens fastställande förhöjes det belopp, vartill synen anslår värdet av det avstådda, och det, som eljest är föremål för ersättning, med ett tillägg av 25 procent.
4. Om gottgörelse icke skall erläggas enligt § 13 och den samlade ersättning, som tillfaller jordägarna och nyttighetshavarna vid en regleringsbassäng, när tillägget enligt punkt 3 medräknas, eller som skulle hava tillfallit dem, om de alla skulle haft ersättning enligt innevarande paragraf, icke belöper sig till 1 krona för varje genom regleringen utvunnen naturhästkraft, beräknad enligt reglerna i § 3, skall likväl uppskattningsmyndigheten höja tillägget för varje jordägare och rättighetshavare vid bassängen med en så stor procent, att ersättningen i allt svarar mot det nämnda beloppet för varje utvunnen naturhästkraft. Det antal naturhästkrafter, som utvinnes, fastställas av departementet efter utlåtande från vattenkommissionen. Om för någon del av grunden eller nyttigheterna vid bassängen ersättning icke erlägges enligt denna paragraf, skall det medelst uppskattning fastställas, huru stor ersättning skulle hava erlagts för ifrågavarande del eller delar, i händelse stadgandena i punkterna 1—3 hade använts, försåvitt det anses erforderligt att avgöra, om den nu stadgade regeln skall komma till användning.
5. Vid uppskattningen skola alla ersättningar för fast egendom — med tillägget enligt punkt 3 — särskilt för varje egendom fastställas såsom en årlig avgift, såvida icke egendomen i sin helhet eller till en väsentlig del avstås eller uppskattningsmyndigheten finner, att andra särskilda skäl tala däremot. Denna regel gäller dock icke för de egendomar, å vilka skadan, värderad och beräknad på detta sätt, skulle utgöra mindre än 20 kronor årligen. Då den ersättningsberättigade så begär, skall ersättningen fastställas såsom en årlig avgift, såvida icke egendomen i sin helhet avstås.

Avgiften skall vara en från egendomen oskiljbar herrlighet och kan icke särskilt överlåtas, pantsättas eller göras till föremål för kvarstad eller införsel. Delas egendomen, följer hela avgiften den förnämsta brukningsdelen.

När avträdesutslag har avsagts eller expropriation i övrigt verkställts, skall uppskattningsmyndigheten för anläggningsägarens räkning ombesörja, att förrättningsinstrumentet, försåvitt angår de årliga avgifterna, blir kungjort å tinget. Avgiften skall antecknas för varje särskild egendom å dess upplägg i in-teckningsregistret.

Till säkerhet för avgiften, som erlägges årligen till varje särskild ersättningsberättigad, skall ägaren av regleringsanläggningen hos vederbörande departement deponera en kontrabok å auktoriserad sparbank, lydande å det tjugufemdubbla beloppet. Om detta belopp måste röras, kan departementet strax påfordra inbetalning av vad som behöves för att fylla beloppet.

Då en regleringsanläggning blir statens egendom vid koncessionstidens slut

eller genom inlösning enligt § 10, tillfaller beloppet staten med förpliktelse att därefter erlägga avgifterna.

6. Om stämning till expropriationsuppskattning i anledning av regleringskoncession icke skett inom ett år, efter det resolutionen gavs, kan regleringen icke fullföljas utan ny koncession. Likaledes förfaller möjligheten av expropriation, om avträdande icke har begärts inom ett år, efter det att slutlig syn hållits. Expropriation kan i så fall äga rum först efter ny syn i anslutning till ny koncession. Även staten måste låta ny syn verkställas, om den icke begärt avträde inom ett år efter den slutliga uppskattningen.
7. Om expropriation, sedan slutlig expropriationsuppskattning skett, icke satts i verket, skall den, som föranstaltat om synen, förutom kostnader enligt § 20, betala de jordägare och nyttighetshavare, som enligt uppskattningen skulle fått ersättning, en gottgörelse svarande mot 5 procent av de tillerkända ersättningsbeloppen med tillägg enligt punkterna 3 och 4, dock icke i något tillfälle mer än 1.000 kronor till en särskild jordägare och rättighetshavare.

§ 17.

§ 18.

Konungen kan tillåta ägaren av den ena stranden vid ett vattendrag att utnyttja hela den vattenkraft, som vunnits genom regleringen, om ägaren till motsatta stranden icke har tagit del i regleringen, detta så länge den senare icke önskar begagna sin del av vattenkraften.

Den förstnämnde strandägaren är i så fall skyldig att betala avgift enligt § 11 punkt 1 och § 13 även för den begagnade delen av den andra ägarens vattenkraft. Dessutom är han skyldig att betala till regleringsanläggningens ägare en årlig gottgörelse, som i händelse av tvist fastställs av departementet efter förslag av vattenkommissionen. Likaså är han i de fall, som omhandlas i § 15, skyldig att utbetala de avgifter, som påläggas för utnyttjandet av det utvunna drivvattnet. Däremot är han icke skyldig att betala någon ersättning till ägaren av vattenkraften för användandet av denna utan blott för den skada eller olägenhet, som åsamkas bemälda ägare.

§ 19.

Regleringsanläggningens ägare är skyldig att vidtaga sådana anordningar vid anläggningen och eventuellt i vattendraget nedanför detta samt att låta vatten avsläppas i sådan utsträckning, att den allmänna samfärdseln och flottningen åsamkas så liten olägenhet som möjligt genom regleringen. Frågan om vilka åtgärder han skall vidtaga avgöres i händelse av tvist genom uppskattning.

Skada eller olägenhet för samfärdseln eller flottningen, som icke på detta sätt avhjälpes, skall ersättas enligt § 16.

§ 20.

1. I regleringskoncessionen eller beslutet om reglering för statens räkning kan det bestämmas, att uppskattning och överuppskattning (»overskjøn») enligt denna

lag skall förrättas av värderingsmän, som Konungen särskilt förordnar. Liknande bestämmelse kan Konungen även sedermera träffa, såvida begäran där- om framställes av någon intressent, innan värderingsmän utsetts å vanligt sätt.

Konungen fastställer i så fall värderingsmäns antal, som alltid skall vara ett udda tal och icke lägre än fem vid primäruppskattning och sju vid över- uppskattning.

Eljest skall värderingsmäns antal vid uppskattning, som hålles enligt denna lag, vara tre vid primäruppskattning och fem vid överuppskattning. Då fråga är om uppskattning av större omfattning, kan dock den myndighet, som har utnämningrätten, utnämna respektive fem och sju värderingsmän.

Vid uppskattningarna bör i regel kunskapen om sådana jordbruksförhållan- den, som äro av särskild betydelse i det ifrågavarande distriktet, vara i främsta rummet representerad.

När beloppet av värderingsmäns gottgörelse fastställes av förrättningens ordförande enligt § 91 i sportellagen, är detsamma föremål för revision och kan ändras av vederbörande regeringsdepartement.

2. Omkostnaderna vid primäruppskattning och överuppskattning enligt denna lag skola bestridas av den, som önskar att utföra regleringsföretaget eller som sätter företaget igång. Är uppskattning icke begärd av honom, kan dock för- rättningsordföranden frikalla honom från utbetalning vid primäruppskattning av högst en fjärdedel och vid överuppskattning av högst hälften av omkostnaderna, såframt uppskattningsmännen enhälligt finna påfordrandet av ifrågavarande upp- skattning uppenbart obefogat.

I kostnaderna ingå enligt närmare bestämmelser av förrättningsordföranden erforderliga utgifter för tekniskt och juridiskt biträde åt de instämnda. Vid be- dömandet av utgifternas nödvändighet skall han tillse, att för tillvaratagande av likartade intressen, som icke stå i strid med varandra, i allmänhet bör an- vändas samma tekniska eller juridiska biträde för flera av eller alla intres- senterna.

3. Reglerna i lagen den 10 maj 1860 §§ 1—4 komma även till användning i fråga om uppskattning enligt denna lag, för såvitt därtill är anledning. Dock skall fristen för begäran om överuppskattning liksom besvärstiden hos Höies- teret vara 6 veckor.

§ 21.

1. Om staten icke vill övertaga en regleringsanläggning vid utgången av den tid, som är fastställd i koncessionen, och enighet ej heller uppnås om ny regle- ringskoncession, är ägaren skyldig att på anmodan av vederbörande regerings- departement avlägsna anläggningen.
2. Eljest må regleringsanläggning, som utförts med koncession enligt denna lag, icke nedläggas utan tillåtelse av Konungen. Har stortinget samtyckt till an- läggningens utförande; skall jämväl dess samtycke inhämtas i fråga om ned- läggandet.
3. Vid nedläggande av anläggningen är ägaren förpliktad att träffa sådana an- stalter, som det allmänna fordrar, för avvärjande av fara eller skada för om- givningarna och för fastigheter ovanför eller nedanför anläggningen.

4. För skada eller olägenhet, som vållas genom nedläggandet, är regleringsanläggningens ägare skyldig att betala ersättning efter syn.

§ 22.

Vattenkommissionens utlåtande skall inhämtas angående de regleringsanläggningar, å vilkas utförande koncession sökes enligt denna lag eller som staten själv vill utföra.

§ 23.

Efter ansökning av den, som vill företaga en reglering, vartill icke fordras koncession enligt denna lag, kan Konungen bestämma, att föreskrifterna i § 9, punkterna 3—8, skola gälla i förhållandet mellan den, som utför regleringen och de vattenfalls- och vattenbyggnadsägare, som genom regleringen tillföras mera drivvatten.

§ 24.

För vattendrag, som bildar gräns mot grannrike, gäller icke denna lag. Dock kan Konungen för Norges vidkommande tillägga de av lagens bestämmelser, som därtill befinnas lämpliga, giltighet jämväl beträffande sådant vattendrag.

§ 25.
